

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

Školství z pohledu inspekčních zpráv

Ing. Bc. Ivana Poláčková

Centrum školského managementu

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Václav Trojan, Ph.D.

Studijní program: Management vzdělávání

2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Školství z pohledu inspekčních zpráv* vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

20. 6. 2013

Ivana Poláčková

Ráda bych upřímně poděkovala vedoucímu práce PhDr. Václavu Trojanovi, Ph.D., za jeho výstižné připomínky, cenné podněty ke zlepšení a zejména trpělivost a ochotu řešit vše, co bylo potřeba.

Ivana Poláčková

NÁZEV:

Školství z pohledu inspekčních zpráv

AUTOR:

Ing. Bc. Ivana Poláčková

KATEDRA:

Centrum školského managementu

VEDOUCÍ PRÁCE:

PhDr. Václav Trojan, Ph.D.

ABSTRAKT:

Diplomová práce se zabývá posouzením obsahu inspekčních zpráv České školní inspekce v kontextu hlavních strategických dokumentů české vzdělávací politiky od vydání Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice (Bílá kniha) v roce 2001. Práce obsahuje historický úvod o vývoji státního dozoru nad školami v českých zemích a vymezení kompetencí České školní inspekce, která v současné době provádí externí hodnocení škol. ČŠI poskytuje prostřednictvím inspekčních zpráv zpětnou vazbu školám a souhrnnými výročními zprávami zpětnou vazbu Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Diplomová práce zkoumá soulad obsahu inspekčních zpráv s obsahem strategických dokumentů MŠMT.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Česká školní inspekce, inspekční zpráva, priority vzdělávání, evaluace/hodnocení, podmínky, průběh a výsledky vzdělávání

TITLE:

Education from the Perspective of Inspection Reports

AUTHOR:

Ing. Bc. Ivana Poláčková

DEPARTMENT:

Centrum školského managementu

SUPERVIZOR:

PhDr. Václav Trojan, Ph.D.

ABSTRACT:

The dissertation focuses on the assessment of the content of the inspection reports of the Czech School Inspectorate (CSI) in the context of the main strategical documents concerning the Czech educational policy since the publication of the National Programme of the Development of Education in the Czech Republic (The White Book) in 2001. The thesis comprises of the historical introduction of the state supervision over schools in Bohemia and the extent of competency of the Czech School Inspectorate, which is currently conducting the schools external evaluation. The CSI provides the feedback to the schools through the inspection reports and the feedback to the Ministry of Education, Youth and Sports through the annual reports. The dissertation examines the compliance of the contents of the inspection reports and the strategical documents of the Ministry of Education.

KEYWORDS:

Czech School Inspectorate, inspection reports, educational priorities, evaluation/assessment, conditions, course and results of education

Motto:

„Pravá tedy škola jest, kde se vtip lidský známostí pravou všech věcí osvěcuje, povahy a obyčeje v ušlechtilou shodu a jednotu pořádají, srdce v bohu mocnými kořeny zakládá, a k rozličné libé výmluvnosti jazyk způsobilý činí. Ach neníliž to velikého cosi, sud' člověče, rozum sobě všelijakých věcí povědomostí tak napravití a spraviti, aby nic na zemi, nic pod zemí, nic ve vodách, nic v povětrí, nic na obloze, nic nad oblohou, nic v propasti tebe tajno nebylo, aby ty, co, kdy, jak, proč jest a děje se, nevěděl?“

(Didactica Magna, Hlava XI. Že škol pravých dosavad nebylo.)

„Pravda to jest: škola bez kázně, mlýn bez vody. Nebo odejmešli mlýnu vodu, stane; odejmešli škole kázeň, oslabne; rovně jako rolí nepleješli, chamradí obilíčko hubící roste; strůmek, nekleštíšli, neokopáváš, neošklubuješ, vlkovatí a t. d. Avšak z toho nejde, aby škola bití a křiku plna býti musela; než bedlivosti a pozorlivosti že plna býti musí, při učedlnících a učitelích.“

(Didactica Magna, Hlava XXVI. O kázni škol.)

*„Napomoci povinna bude vrchnost zřízením **inšpektorů** a defensorů, kteřížby nad školami ruku drželi, a aby se všecko podlé řádu, kterýžby ustanoven byl, dalo, přidrželi. Jmenovitě nad školou mateřskou dohlídači budou kmotrové, rodiče, aby při dítkách povinnost konali, přidržující, nad obojími pak správce církevní s staršími jedné každé církve. Nad školou obecní inšpektorem bude správce církevní každý v městě, městečku a vseh, kteréž k osadě jeho přináležejí, item úřad téhož města, městečka, vsi. Nad školou latinskou děkan kraje toho s přidánými rozumnými a pobožnými scholarchy. Nad akademií pak biskup (bylliby, neb administrator) a zvolení k tomu ze stavů vyšších scholarchae neb defensores.“*

(Navržení krátké o obnovení škol v království českém.¹)

Jan Amos Komenský²

¹ Dílo z roku 1631.

² KOMENSKÝ, J. A. *Didaktika*. Praha: Česká bibliothéka, 1849. S. 43-44, 158-159, 197.

Obsah	
1 Úvod	10
2 Historie státního dozoru nad školami	12
2.1 Vznik školního vzdělávání	12
2.2 Všeobecný školní řád	13
2.3 Politické zřízení školské	15
2.4 Změny po roce 1848	16
2.5 Školský zákon z roku 1869	17
2.6 Úprava po roce 1918	19
2.7 Období po roce 1945	21
2.8 Zákon o státní správě ve školství	23
3 Česká školní inspekce	30
3.1 Česká školní inspekce do roku 2005	30
3.2 Česká školní inspekce od roku 2005	36
4 Vzdělávací politika v České republice	43
4.1 Úkoly vzdělávací politiky	43
4.2 Vývoj regionálního školství po sametové revoluci	44
4.3 Základní koncepční materiály	48
4.3.1 Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha 2001	48
4.3.2 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2002	49
4.3.3 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2005	50
4.3.4 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2007	52
4.3.5 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2011-2015	53
5 Rámec činnosti České školní inspekce	56
5.1 Obecné cíle vzdělávání	56
5.2 Rámec hodnocení Českou školní inspekcí	57
5.2.1 Plány hlavních úkolů české školní inspekce	57
5.2.2 Kritéria hodnocení, průběhu a výsledků vzdělávání a školských služeb	60

6 Analýza inspekční činnosti v období od školního roku 2001/2002 do školního roku 2011/2012	63
6.1 Školní rok 2001/2002	63
6.1.1 Inspekční zpráva	63
6.1.2 Souhrn inspekčních zjištění	64
6.2 Školní rok 2002/2003	65
6.2.1 Inspekční zpráva	65
6.2.2 Souhrn inspekčních zjištění	67
6.3 Školní rok 2003/2004	68
6.3.1 Inspekční zpráva	69
6.3.2 Souhrn inspekčních zjištění	69
6.4 Školní rok 2004/2005	70
6.4.1 Inspekční zpráva	70
6.4.2 Souhrn inspekčních zjištění	71
6.5 Školní rok 2005/2006	72
6.5.1 Inspekční zpráva	72
6.5.2 Souhrn inspekčních zjištění	73
6.6 Školní rok 2006/2007	74
6.6.1 Inspekční zpráva	74
6.6.2 Souhrn inspekčních zjištění	75
6.7 Školní rok 2007/2008	76
6.7.1 Inspekční zpráva	76
6.7.2 Souhrn inspekčních zjištění	76
6.8 Školní rok 2008/2009	77
6.8.1 Inspekční zpráva	77
6.8.2 Souhrn inspekčních zjištění	78
6.9 Školní rok 2009/2010	79
6.9.1 Inspekční zpráva	79
6.9.2 Souhrn inspekčních zjištění	80
6.10 Školní rok 2010/2011	81
6.10.1 Inspekční zpráva	81
6.10.2 Souhrn inspekčních zjištění	82
6.11 Školní rok 2011/2012	83
6.11.1 Inspekční zpráva	83

6.11.2 Souhrn inspekčních zjištění	83
6.12 Analýza získaných faktů a údajů	84
6.13 Legislativní požadavky a realizace hodnocení výsledků vzdělávání	87
7 Závěr	89
8 Seznam zkratek	91
9 Seznam použité literatury	92

1 Úvod

Záměrem diplomové práce je provést analýzu inspekčních zpráv v jejich vývoji za období od vydání jednoho z hlavních strategických dokumentů vzdělávací politiky posledních let, od vydání Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice, Bílé knihy, v roce 2001 a porovnat jejich obsah s požadavky a potřebami státu v oblasti školství.

Česká školní inspekce jako jeden z aktérů vzdělávací politiky prostřednictvím inspekčních zpráv hodnotí vzdělávací systém. Diplomová práce si klade za cíl reflexi stěžejních dokumentů českého školství v plánech hlavních úkolů inspekční činnosti, kritériích hodnocení a následně v inspekčních zprávách v období školních let 2001/2002 až 2011/2012. Práce obsahuje historický úvod o vývoji státního dozoru nad školami v českých zemích, zákonné vymezení kompetencí České školní inspekce, požadované parametry inspekční zprávy, stručné obsahy plánů hlavních úkolů a kritérií hodnocení v návaznosti na potřeby a trendy ve vzdělávání v období poslední dekády. Teoretickým východiskem je podrobné zachycení státního dozoru nad školami v nejstarším období, přes vytvoření České školní inspekce po sametové revoluci, až po nové vymezení kompetencí ČŠI přímo zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Hodnocení školy se uskutečňuje podle školského zákona jako vlastní hodnocení školy a hodnocení Českou školní inspekcí. Je nepochybné, že zpětná vazba, kterou poskytuje řediteli školy Česká školní inspekce prostřednictvím svých výstupů, tj. inspekční zprávy a protokolu, protože je hodnotícím, ale zároveň i kontrolním orgánem, je pro fungování škol zásadní. Způsob a obsah hodnocení je v každé inspekční zprávě zcela konkrétní, má však obecnou rovinu stanovenou Českou školní inspekcí vždy se záměrem hodnotit školu v plné šíři. Kromě toho v průběhu let vznikaly inspekční zprávy s cílem zjistit a zhodnotit pouze konkrétně sledovanou oblast pro tematická zjišťování, kterých se obecná kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání přímo netýkají. Práce se zabývá inspekčními zprávami, které hodnotí školy jako instituci v cyklu tří až pěti let.

Inspekční zprávy jsou veřejně dostupné. Jsou uloženy v příslušném inspektorátu České školní inspekce a ve škole, jíž se týká. Zveřejněny jsou také na webových stránkách České školní inspekce. Diplomová práce se zaměřila na inspekční zprávy mateřských, základních a středních škol.

Cílem je provést analýzu jejich rámcového obsahu v jejich vývoji, zjistit, kterými tématy se zabývaly, srovnat s obsahem a požadavky stanovenými hlavními státními dokumenty v oblasti školství v České republice a sledovat obsahovou stránku ve vztahu k obecným trendům ve vzdělávacím systému.

Inspekční zprávy jsou jedním ze základních evaluačních nástrojů pro hodnocení škol. Jejich analýza a srovnání se základními dokumenty vzdělávací politiky z hlediska zachycení vývojových trendů vzdělávání v České republice přinese nový pohled na systém hodnocení při posuzování stavu škol v České republice.

2 Historie státního dozoru nad školami

2.1 Vznik školního vzdělávání

Školství má v českých zemích velmi dlouhou tradici. První školy vznikaly hned na počátku existence českého státu v 10. století. Byly to školy církevní, a sice **klášterní** (zakládáné při kláštorech) a **katedrálí** (zakládáné v sídlech biskupů), které připravovaly mladé kleriky. K nim ve 13. století přibýly školy **městské** (partikulární) jako instituce pro přípravu úředníků městské správy. Později (v 16. století) k nim přibýly ještě školy **bratrské** a **jezuitské**, eventuálně školy dalších církevních řádů.³

V našich podmínkách se ve druhé polovině 18. století začíná vytvářet novodobá školská soustava. Školské reformy v období panování Marie Terezie byly ve své době významným počinem v oblasti školství. V době Marie Terezie a jejího syna Josefa II. prodělalo naše školství mnoho zásadních změn, které se hluboce zapsaly do celého dějinného procesu edukačního snažení.

V roce 1760 byly položeny základy ústřední školské správy zřízením **studijní dvorské komise** (*Studienhofkommission*). Komise byla nejdříve jedním z oddělení direktoria a později české a rakouské dvorské kanceláře, ale od roku 1774 byla podřízena přímo panovnici. Jejím vytvořením byl prakticky prolomen neomezený vliv církve na školství, znamenající ve svých důsledcích jeho postátnění. V roce 1773 byl papežem zrušen jezuitský řád a s ním i jeho školy. Ty pak převzal stát. Všechny majetek řádu byl převeden do nově založeného studijního fondu.

Hlavní roli hráli v komisi stoupenci osvícenectví, zejména osobní lékař panovnice Gerhard van Swieten a od roku 1772 prezident komise František Karel Kresel. Až do té doby zůstávala celá oblast nižšího školství téměř úplně stranou veřejného zájmu a zásadnější změny v celém školství se začaly prosazovat až

³ Srov. VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. (eds.) *Pedagogika pro učitele*. 2. vydání. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3357-9. S. 69.

v sedmdesátých letech. Úkolem reorganizované komise bylo připravit reformu škol a středních latinských škol.⁴

2.2 Všeobecný školní řád

Výsledkem byl **Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy ve všech císařsko-královských dědičných zemích** (*Allgemeine Schulordnung für die deutschen Normal-, Haupt- und Trivialschulen in sämtlichen Kaiserlich-Königlichen Erbländern*) s platností od roku 1775 pro všechny země monarchie, který zavedl povinnou školní docházku a nový systém a organizaci nižšího školství.⁵

Ve 24 člancích patentu jsou popsány tři druhy škol: triviální, hlavní a normální. **Triviální školy** (jedno až dvoutřídní) byly zřizovány při farách, ale i dalších obcích jako školy filiální. Obsah vzdělání tvořilo *trivium* (čtení, psaní, počítání). Základním předmětem bylo náboženství. Pokud pro to byly podmínky, měla být zřízena škola pro dívky odděleně. Vyučovacím jazykem byl mateřský jazyk dětí, v některých oblastech se však zaváděla i němčina.

Dozorem byl pověřen místní farář. Hospodářskou a administrativní stránku školy dozoroval **místní školní dozorce**. Většinou ji vykonával některý z bohatých rolníků. Dozorem nad školami v celém okrese byl pověřen vikář nebo děkan, který byl povinen podávat zprávy zemské studijní komisi. Zemská studijní komise dbala

⁴ Srov. HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích - Od počátků státu po současnost*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1. S. 147.

⁵ Den 6. Christmonat 1774. Allgemeine Schulordnung für die deutschen Normal-, Haupt- und Trivialschulen in sämtlichen Kaiserlich-Königlichen Erbländern. Patent vom 6ten Dezember 1774, Nro. 1629, viz str. 116-137, Sammlung aller k. k. Verordnungen und Gesetze vom Jahre 1740. bis 1780., die unter der Reierung des Kaisers Josephs des II. theils noch ganz bestehen, theils zum Theile abgeändert sind, als ein hilfs- und Ergänzungsbuch zu dem handbuche aller unter der Regierung des Kaisers Joseph des II. für die k. k. Erbländer ergangenen Verordnungen und Gesetze in einer chronologischen Ordnung, Siebenter Band, verlegt bei Joh. Georg Mössle k. k. priv. Buchhändler, Wien 1786. (*Sbírka všech císařsko-královských nařízení a zákonů od roku 1740 do roku 1780, které pod vládou císaře Josefa II. z části ještě trvají, z části jsou změněny, jako pomůcka a doplňující kniha k příručce všech pod vládou císaře Josefa II. pro císařsko-královské dědičné země vydaných nařízení a zákonů v chronologickém pořadí. 7. svazek, vydáno u Joh. Georga Mössleho, císařsko-královského soukromého knihkupce, Vídeň 1786.*).

na dodržování školního řádu, účastnila se zkoušek, vydávala učitelům dekrety a ustanovovala dozorce v okresech.

Hlavní školy měly být zřizovány v krajských městech. Obsah vzdělání byl ve srovnání s triviální školou rozšířen o základy reálií z latiny, vyučováno mělo být i slohu, kreslení, geometrii a stejně jako na triviálních školách hospodářství a průmyslu. Školy měly připravovat děti pro práci v zemědělství a v řemeslech, eventuálně i pro vojenskou dráhu. Vyučovacím jazykem byl v 1. třídě mateřský jazyk dětí, ve druhé už částečně němčina, třetí třídy byly důsledně německé.

Normální školy byly zřizovány v zemských městech. Měly čtyři třídy a vyučovalo se témuž jako na škole hlavní v rozšířené osnově. Zpravidla připravovaly pro gymnázia. V krajích jako státní aparát působili **krajští školní inspektoři** a v zemích **komise normálních škol**. Ve zvláštních kurzech se zde také připravovali budoucí učitelé. Tyto přípravky se nazývaly *preparanda* a později fungovaly i u některých hlavních škol.

V tereziánské době prodělala **gymnázia** změnu v duchu osvícenectví. Z původní latinské školy vzniklé kdysi ve středověku za účelem zprostředkování znalosti latiny jako jazyka vzdělanců se stávala školou, která pozvolna respektovala rozvoj věd a rozšiřovala obsah vzdělání o reálné předměty (přírodopis, zeměpis, dějepis), matematiku a jazyky (řečtinu a němčinu). Stávající pětileté studium bylo vnitřně strukturováno, nižší tři třídy měly charakter gramatikální, vyšší dvě humanitní. I gymnaziální školství bylo podrobeno státnímu doзору. Poprvé byly zavedeny jednotné učební plány a osnovy. Úpravami z let 1808 a 1818 bylo studium prodlouženo na šest let. Další změny středního školství byly zavedeny v roce 1849.⁶

Budování sítě nových škol předpokládalo působení pevného právního aparátu, jehož nejnižší složkou byly v Čechách **vikariáty**, v krajích **krajští školní komisaři** a v zemi **komise normálních škol** v Praze a v ústředí **studijní dvorská komise**. Ta však byla po splnění svého úkolu v roce 1778 zrušena a studijní

⁶ Srov. VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. (eds.) *Pedagogika pro učitele*. 2. vydání. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3357-9. S. 71.

záležitosti přiděleny **dvorské kanceláři**. Předtím působily v zemích **filiální studijní komise**. V roce 1786 byla pro ústřední správu školství opět osamostatněna **komise pro vyučování**.⁷

2.3 Politické zřízení školské

V roce 1805 byl vydán zákoník obecného školství pod titulem **Politické zřízení školské**,⁸ který upravoval školství ve všech dědičných zemích tehdejší rakouské monarchie. Z hlediska organizace škol potvrzoval předpis rozdělení škol na **triviální** (vyučující čtení, psaní, počítání a skládání nejnütnějších písemností), **hlavní** (ve městech o třech nebo čtyřech třídách s dalšími předměty a poskytující hlubší vzdělání potřebné k vykonávání řemesla či k obchodu) a **normální** (šlo o školu hlavní v sídelním městě).⁹

Nejvyšší správa školství byla poté opět vrácena **dvorské kanceláři** a vyčleněním tohoto oddělení ze dvorské kanceláře v roce 1808 byla opět obnovena **studijní dvorská komise**, která však byla s dvorskou kanceláří spjata osobou svého prezidenta. Komise byla opět pověřena vrchním řízením školství a nejvyšším rozhodnutím ze dne 23. března 1848 bylo z ní vybudováno **ministerstvo veřejného vyučování** (v červenci roku 1848 bylo přejmenováno na ministerstvo kultu a vyučování).¹⁰

⁷ Srov. HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích - Od počátků státu po současnost*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1. S. 147.

⁸ Politische Verfassung der deutschen Schulen in den kaiserl. königl. deutschen Erbstaaten (*Politické zřízení německých škol v c. k. německých dědičných zemích*). Sechste Auflage. Mit seiner kaiserl. königl. apostol. Majestät allergnädigster Druckfreiheit. Wien, im Verlagsgewölbe der k. k. Schulbücher-Verschleiß-Administration bey St. Anna in der Johannis-Gasse. 1828.

⁹ Srov. <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/1092/politicke-zrizeni-skolske-z-roku-1805.html/>

¹⁰ Einsetzung eines eigenen Ministeriums für die gegenstände des öffentlichen Unterrichtes (*Ustanovení o zvláštním ministerstvu pro věci veřejného vyučování*), č. 34. Str. 53-54. Sr. k. k. Majestät Rerdinand des Ersten, politische Gesetze und Verordnungen für sämtliche Provinzen des Oesterreichischen Kaiserstaates, mit Ausnahme von Ungarn und Siebenbürgen. Auf Auerhöchsten Befehl, und unter Aussicht der höchsten hofftellen herausgegeben. Sechs und siebenzigster Band, welcher die Verordnungen vom 1. Januar bis 2. December 1848 enthält. Wien. Aus der k. k. Hof- und Staats-Aerarial-Druckerey. 1851.

Školství v rakouských zemích řídily různé komise při guberniích jako **komise normálních škol**, zvaná též **zemská školní komise**, **gymnazijní a studijní komise**, **vrchní školní komise**, **vrchní školní ředitelství**, které vzniklo přejmenováním komise normálních škol, **studijní konses**, ze kterého vznikla ředitelství neboli **direktoriáty**, a to gymnazijní, filozofický, právnícký, lékařský a teologický. Celkově je možno říci, že o školství různých stupňů a typů se starala **zemská gubernia**, kterým podléhali **krajští školní komisaři**.¹¹

2.4 Změny po roce 1848

Ke změnám ve školství došlo až po revolučním roce 1848. Centrální řízení bylo posíleno v roce 1851, kdy silvestrovskými patenty byl zrušen **zemský školský úřad** pověřený v roce 1849 vrchní správou nad národními a středními školami.¹² V roce 1855, za vlády Bachova absolutizmu, uzavřelo Rakousko **konkordát** (dohoda mezi vládou a papežem o postavení církve a o vzájemných vztazích mezi státem a církví) s katolickou církví, jímž bylo rakouské školství zcela podřízeno doзору církve. Církevní úřady, pověřené výkonem kontrolní služby, schvalovaly učebnice, rozhodovaly o obsazení učitelských míst. Ke zrušení konkordátu došlo 30. června 1870 listem císaře Františka Josefa I.

Ještě před tím, v roce 1868, byl vydán zákon, kterým se stanovuje, že *„nejvyšší řízení veškerého vyučování a vychovávání a dohlížení k němu přísluší státu a vykonáváno bude orgány zákonem k tomuto ustanovenými“*. Církvi byl

¹¹ Srov. HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích - Od počátků státu po současnost*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1. S. 147.

¹² Císařský patent č. 2/1852 z. ř., daný dne 31. prosince 1851 pro celou říši, jímžto se listina ústaví od 4. března 1849 za neplatnou prohlašuje, zároveň ale výslovně potvrzuje, že všeliký závazek sedlské poddanosti a příslušnosti i odbývání s ním spojená jsou zrušena, a že nižádný takovýto závazek místa mítí nemá, jímžto se mimo to v nejdůležitějších a nejpilnějších příčinách zákonodárství orgánického pravidla základní ustanovují a se nařizuje a že do vyhlášení zákonů podle toho zdělaných zachovávatí se mají zákonové nyní průchod mající.

Císařský patent č. 2/1852 z. ř., pro Rakousy nad Enží a pod Enží, Salcbursko, Štyrsko, Korutansko, Krajinu, Gorici a Gradištku, Istrii, Terst, Tyrolsko a Vorarlberesko, Čechy, Moravu, Slezsko, Halič a Vladimírsko, Bukovinu a Dalmatsko, jímžto se patent, daný 4. března 1849, a vyhlášená jím pro jmenované země korunní práva základní za neplatná prohlašují, církev však a společnosti náboženské, v těchto korunních zemích zákonně uznané, v právě společného veřejného provozování náboženství, v samostatné správě záležitostí svých a v držení i požívání ústavů, nadání a fondů, pro potřeby duchovní, vyučovací a dobročinné ustanovených, zachovávají a chrání.

ponechán pouze dohled nad výukou náboženství na obecných a středních školách. Ke spravování záležitostí vychovatelských, škol obecných a ústavů na vzdělávání učitelů, a k dohlížení nad nimi byla v každém království a zemi zřízena: a) **školní rada zemská**, jakožto nejvyšší školní úřad zemský, b) **školní rada okresní** pro každý okres školní a c) **školní rada místní** pro každou obec školní. Dosavadní pravomoc školních úřadů duchovních a světských: a) zemského, církevních vrchních úřadů a **vrchních dozorců školních**, b) politického úřadu okresního a **okresních dozorců školních**, a c) místních správců duchovních a **místních dozorců školních**, byla přenesena na tyto rady.¹³

Vydáním Říjnového diplomu 20. října 1860¹⁴ byla zrušena ministerstva vnitra, práv a kultu a vyučování, a místo nich bylo zřízeno **státní ministerstvo**. Místo zrušeného ministerstva kultu a vyučování vznikla **rada pro vyučování**, včleněná do státního ministerstva. Státní ministerstvo bylo zrušeno nejvyšším rozhodnutím z 2. března 1867 a současně bylo obnoveno ministerstvo kultu a vyučování.¹⁵

2.5 Školský zákon z roku 1869

Významné bylo vydání **školského zákona** z roku 1869,¹⁶ který ve svých základních ustanoveních byl pro naše školství určující až do roku 1948. Přímý vliv církve ustal a byly vytvořeny speciální školské úřady.

¹³ Srov. zákon, daný dne 25. května 1868, jímžto se vydávají základní pravidla o postavení školy k církvi. (Obsaženo v XIX. části Zák. říš. čísl. 48, str. 97; vyd. a rozesl. dne 26. května 1868.).

¹⁴ Diplom císařský, daný dne 20. října 1860 pro uspořádání vnitřních poměrů státoprávních mocnářství Rakouského. (Obsažen v částce LIV. Zák. říš. čísl. 226, str. 336 vyd. a rozesl. dne 25. října 1860.).

¹⁵ Srov. HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích - Od počátků státu po současnost*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1. S. 250-251.

¹⁶ Zákon, daný dne 14. května 1869, jímžto se ustanovují pravidla vyučování ve školách obecných. (Obsažen v částce XXIX. zák. říšsk. č. 62, str. 277; vyd. a rozesl. dne 20. května 1869.) Provedený nařízením č. 132, vydaným od ministra záležitostí duchovních a vyučování dne 12. července 1869, jímžto se vydávají ustanovení pomíjící jak se má zákon o školách obecných ve skutek uvést. (Obsažen v částce LIII. Zák. říš. čísl. 130, str. 452; rozesl. a vyd. dne 21. července r. 1869.).

Ministerstvu kultu a vyučování byly podřízeny **zemské školní rady**, zřizované vždy s působností pro příslušnou zemi. V čele stál místodržitel nebo jeho náměstek jako předseda, dalšími členy byli císařem jmenovaní referenti pro správní a hospodářské záležitosti škol a **zemští školní dozorcí** (inspektoři) a samosprávný prvek představovali členové vyslaní zemským výborem, zemským hlavním městem, náboženskými společnostmi (tj. katolickou a evangelickou církví a židovskou náboženskou obcí) a několika členy byli zastoupeni i učitelé.

Zemské školní rady měly velmi rozsáhlou působnost. Rozhodovaly v zásadních otázkách národních škol a dohlížely na nižší školské úřady, kterými byly okresní a místní školní rady. Rozsáhle působily v záležitostech středních škol a učitelských ústavů. Vypisovaly konkurzy na místa, potvrzovaly ředitele a učitele, činily návrhy na obsazování míst a na povýšení, schvalovaly učební rozvrhy, pomůcky a knihy pro střední a odborné školy a vykonávaly dohled nad soukromými vyučovacími ústavami. Rozhodovaly o odvoláních a stížnostech proti nálezům a nařízením okresních školních rad a byly nejbližší odvolací instancí pro rodiče žáků proti rozhodnutí ředitelství gymnázií a učitelských ústavů.

Jako zvláštní státní odborné orgány jednak pro dohled nad středními školami a učitelstvími ústavami, jednak pro vrchní dohled nad národním školstvím v zemi byli při zemských školních radách zřízeni **zemští školní inspektoři**.

Zpravidla pro každý politický okres se vytvářela **okresní školní rada**, v národnostně smíšených okresech se zřizovaly rady dvě, podle vyučovacího jazyka, nebo se školy jedné národnosti přikázaly do sousedního okresu. Okresní školní rada sestávala z okresního hejtmana nebo starosty statutárního města jako předsedy, ze zástupců občanů, náboženských společností a učitelů a jejím členem byl i **okresní školní inspektor**.¹⁷

¹⁷ Srov. zákon, daný dne 26. března 1869, jenž se týče systemizování služebních míst u školních rad zemských a okresních, kteráž se obsazují nákladem státním. (Obsažen v částce XXI. Zák. říš. čísl. 40, str. 163; vyd. a rozesl. dne 8. dubna r. 1869.), nařízení, vydané od ministra záležitostí duchovních a vyučování dne 18. května 1869, jímžto se vydává instrukce provisorním dozorcům školním. (Obsažen v částce LIII. zák. říš. čísl. 128, str. 447; vyd. a rozesl. 21. července 1869.) a nařízení, vydané od ministra záležitostí duchovních a vyučování dne 11. července 1869, jímžto se vydává instrukce c. k. zemským dozorcům školním. (Obsažen v částce LIII. Zák. říš. čísl. 129, str. 449; rozesl. a vyd. dne 21. července r. 1869.).

Do oboru jejich působnosti patřily v zásadě záležitosti národního školství, tj. obecných a měšťanských škol, soukromých vyučovacích ústavů a odborných škol. Okresní školní rada zastupovala zájmy tzv. školního okresu navenek, vedla jednání o úpravě a rozšíření existujících škol a o zřízení škol nových, prozatímně obsazovala uprázdněná učitelská místa apod.

Nejnižším školským úřadem k dohledu nad národním školstvím byly **místní školní rady**. Zřizovaly se v obcích, ve kterých bylo sídlo školy, a tam, kde byly školy české i německé, se vytvářely dvě místní školní rady. Místní školní rada se skládala z předsedy, několika zástupců obce, duchovních správců církví křesťanského vyznání, popřípadě zástupce židovské náboženské obce, a ze zástupců školy. Bděla nad tím, aby byly dodržovány školské zákony a nařízení vyšších školských úřadů a aby bylo podle nich uspořádáno místní školství. Stížnosti proti nálezům a opatřením místní školní rady vyřizovala instanční cestou okresní školní rada.¹⁸

2.6 Úprava po roce 1918

Po vyhlášení samostatné republiky v roce 1918 vzniklo jako nejvyšší orgán správy školství **ministerstvo školství a národní osvěty**. Ministerstvo mělo působnost ve všech školských věcech s výjimkou zemědělského školství, které spravovalo ministerstvo zemědělství. V systému školských úřadů působících v oboru ministerstva byly od roku 1920 nově organizovány **místní školní rady**, které se zřizovaly v každé obci, kde byla škola, jako veřejný úřad. Skládaly se z předsedy (předsedu a jeho náměstka volila místní školní rada ze svých řad), ze zástupců školy, které volily konference učitelstva, a ze zástupců školní obce; tyto zástupce volilo obecní zastupitelstvo. Funkční období bylo čtyřleté a přímý dozor nad činností rady vykonávali **okresní a zemští školní inspektori**.¹⁹

¹⁸ Srov. HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích - Od počátků státu po současnost*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1. S. 284-285.

¹⁹ Srov. § 33 a 34 zákona č. 292/1920 Sb. z. n., **jímž se upravuje správa školství**, a který říká: „Pro přímý dozor ke školám středním a odborným, s vyloučením hospodářských akademií, středních a nižších škol zemědělských a lidových škol hospodářských, a k ústavům učitelským zřídí se při

Okresní školskou správu vykonávaly **okresní školní výbory**. Byly organizovány na základě týchž norem jako místní školní rady a vystřídalý dřívější okresní školní rady. Zřizovaly se pro každý školní okres, tj. zpravidla pro území politického okresu, ale v národnostně smíšených okresech vznikaly opět buď dva výbory, nebo se školy přidělovaly nejbližšímu školnímu okresu téhož jazyka. Okresní školní výbor se skládal z přednosta okresního úřadu (tj. z okresního hejtmána) jako předsedy, z odborných referentů, což byli **okresní školní inspektoři**, a ze zástupců učitelstva a občanstva.

Ve statutárních městech působily **městské školní výbory** s funkcí okresních školních výborů v čele se starostou města. Nejvyššími školskými úřady v zemi byly i nadále **zemské školní rady**. Děly se na dvě národní sekce a kromě společných schůzí konaly také zvláštní schůze sekcí. Předsedou zemské školní rady byl přednosta zemské správy politické, popřípadě jím určený zástupce. Složení rady se proti dřívějšímu období nezměnilo. Funkční období volených členů trvalo šest let.

Pro menšinové školy byly nyní nově zřizovány jako pomocné správní orgány ministerstva **místní školní výbory**. Složení bylo vcelku obdobné jako u místních školních rad, jejich působnost však byla velmi omezená vzhledem k tomu, že veškeré náklady na menšinové školy hradil přímo stát z rezortních prostředků ministerstva školství a národní osvěty. Na základě zákona č. 233/1935 Sb. z. n., o újezdních měšťanských školách, se zřizovaly v obcích, na jejichž území

ministerstvu školství a národní osvěty potřebný počet **ministerských inspektorů školních**. Inspektoři tito převezmou úkol dosavadních zemských inspektorů školních; ministr školství a národní osvěty určí obor i obvod působnosti každého inspektora, i jeho úřední sídlo a vyměří mu cestovní a dietní paušál. Pro přímý dozor ke školám obecným a občanským a k stavům výchovným, jež náležejí do oboru národního školství, zřídí se v každé župě potřebný počet **župních a obvodních inspektorů (inspektorek) školních** po návrhu župní rady školní. Ministr školství a národní osvěty je zmocněn službu těchto inspektorů přiměřeným způsobem organisovat a nařízením obor působnosti jednotlivých inspektorů župních i obvodních určí. Ministr určí také úřední sídla těchto inspektorů. Župní inspektoři jsou státními úředníky. Jmenování obvodních inspektorů jest prozatímní. Aktivní učitelé veřejných škol, byvše na základě veřejné soutěže jmenování obvodovými inspektory, budou, pokud jejich funkce trvá, úřadu učitelského zproštěni. Také těmto inspektorům vyměří ministr školství a národní osvěty příslušný cestovní a dietní paušál. Náklad na tyto paušály a na zastupování obvodních inspektorů uhradí se z peněz státních. Také pro školství národní může ministr zříditi potřebný počet míst inspektorů ministerských.“, a § 11 nařízení vlády republiky Československé č. 605/1920 Sb. z. n., o místních radách školních a o místních výborech školních (pro školy menšinové), které upravuje, že: „Přímý dozor k činnosti místních rad školních vykonávají budou **župní a obvodní inspektoři (inspektorky) školní** (§ 34 zákona) a - dokud nebudou zřízeni - **zemští a okresní inspektoři školní**. Předsedové místních rad školních nebo jejich náměstkové jsou povinni podávat těmto inspektorům na požádání všechny potřebné zprávy a umožňovati jim volný přístup ke spisům, protokolům a jiným úředním pomůckám místní rady školní.“.

újezdní měšťanské školy byly, **újezdní školní rady**. Byly to správní orgány společné pro školní obec i pro školní újezd.²⁰

Po roce 1939 v českém pohraničí, které bylo odtrženo od Československa mnichovským diktátem a připojeno k Německu, byly ve venkovských okresech vytvořeny úřady landrátů, které prakticky navazovaly na prvorepublikové okresní úřady. Do landrátů byly začleněny i **okresní školní úřadovny**.²¹ V Protektorátu Čechy a Morava v roce 1942 byly zrušeny zemské školní rady a jejich úkoly přešly na zemské úřady, u nichž vznikla **školská oddělení**. V roce 1943 došlo ke zrušení i okresních (městských) školních výborů, místních (obvodních, újezdních) školních rad a místních školních výborů.²²

2.7 Období po roce 1945

Po osvobození byly roku 1945 v obnoveném Československu v podstatě obnoveny správní poměry z doby před Mnichovskou dohodou.²³ V roce 1948 byl vydán školský zákon, který zrušil všechny předpisy o věcech, které tento zákon upravuje.²⁴ Nicméně zde však otázka školní inspekce nebyla nikterak upravena, tudíž platilo pro oblast inspekční činnosti i nadále ustanovení zákona č. 292/1920 Sb. z. n., jímž se upravuje správa školství. **Školský zákon** z roku 1960 pouze potvrzoval dosavadní úpravu, co se týká správního zařazení školní inspekce, že „ústřední ideové a pedagogické řízení a kontrola výchovy a vzdělávání na školách

²⁰ Srov. HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích - Od počátků státu po současnost*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1. S. 357-358.

²¹ Srov. HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích - Od počátků státu po současnost*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1. S. 402.

²² Srov. HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích - Od počátků státu po současnost*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1. S. 413.

²³ Viz vyhláška ministra vnitra č. 30/1945 Sb. z. n., o platnosti ústavního dekretu prezidenta republiky ze dne 3. srpna 1944, č. 11 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku, která provádí ústavní dekret prezidenta republiky č. 22/1945 Sb. II z. n., o vyhlášení právních předpisů, vydaných mimo území republiky Československé, a která určuje, že doba nesvobody je doba ode dne 30. září 1938 až do dne, který bude určen vládním nařízením. Podle vládního nařízení č. 31/1945 Sb. z. n., jímž se stanoví konec doby nesvobody pro obor předpisů o obnovení právního pořádku, doba nesvobody se končí dnem 4. května 1945.

²⁴ Viz § 93 odst. 1 zákona č. 95/1948 Sb. z. n., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon).

a v mimoškolních výchovných zařízeních přísluší ministerstvu školství a kultury“.²⁵

Podle **učňovského zákona** z roku 1958,²⁶ resp. jeho prováděcí vyhlášky ministerstva školství a kultury č. 36/1959 Ú. l., o státním dozoru na výchovu učňů, resp. navazujícího úředního sdělení z ministerstva školství a kultury o vydání Směrnice k provádění státního dozoru na výchovu učňů, státní dozor vykonávají **odborní odbory školství a kultury rad krajských národních výborů, popřípadě ministerstvo školství a kultury**. Prověrký v podnicích provádějí zaměstnanci odborů školství a kultury rad krajských národních výborů a ministerstva školství a kultury pověřeni výkonem státního dozoru.

Do výlučné působnosti republik patřila od roku 1969 státní správa ve školství²⁷ (výjimku představovalo následně pouze vojenské školství spadající do kompetence federálního ministerstva obrany a školy Sboru národní bezpečnosti řízené federálním ministerstvem vnitra²⁸). Republiková ministerstva školství řídila všechny druhy a stupně školního vzdělávání, právně upravovala náležitosti kolem zřizování škol, stanovovala síť středního školství a zvláštních školních zařízení. Řídila také výkon **školní inspekce**. Státní správu školství v územních obvodech vykonávaly **národní výbory** – v rozsahu své působnosti zřizovaly, spravovaly a rušily všechny stupně škol od mateřských po střední a současně zajišťovaly jejich odborné vedení.²⁹

²⁵ Viz § 31 odst. 2 zákona č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon): „Ústřední ideové a pedagogické řízení a kontrola výchovy a vzdělávání na školách a v mimoškolních výchovných zařízeních přísluší ministerstvu školství a kultury. Vláda může stanovit, že tato pravomoc přísluší na některých školách a v mimoškolních výchovných zařízeních jiným ministerstvům nebo ústředním úřadům; ty ji vykonávají podle zásad stanovených ministerstvem školství a kultury. Ministerstvo školství a kultury vykonává na těchto školách a mimoškolních výchovných zařízeních ústřední kontrolu nad uplatňováním jím stanovených zásad a ústřední odborný dozor nad vyučováním všeobecně vzdělávacím předmětům.“

²⁶ § 37 odst. 1 zákona č. 89/1958 Sb., o výchově dorostu k povolání v učebním poměru (učňovský zákon): Předpisy k provedení tohoto zákona vydají v dohodě se zúčastněnými ústředními úřady a orgány a Ústřední radou odborů ministerstvo školství a kultury, a pokud jde o ustanovení § 33 a 34 ministerstvo financí.

²⁷ Srov. ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci.

²⁸ Viz § 46 a 47 zákona č. 63/1978 Sb., o opatřeních v soustavě základních a středních škol.

²⁹ Srov. HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích - Od počátků státu po současnost*. 2. vydání. Praha: Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1. S. 422.

2.8 Zákon o státní správě ve školství

V roce 1978 byl vydán **zákon o státní správě ve školství**,³⁰ který § 15 až 20 upravoval **inspekci výchovy a vzdělávání** následovně. Inspekce výchovy a vzdělávání jako součást řízení školství je kontrolou výchovy a vzdělávání poskytovaných ve školách a školských zařízeních.³¹ Hlavním posláním inspekce výchovy a vzdělávání je kontrola ideově politické, pedagogické, odborné a metodické činnosti škol a školských zařízení tak, aby byl zajištěn jednotný vliv státu na tuto činnost. Inspekce výchovy a vzdělávání kontroluje též úroveň řízení škol a školských zařízení z odborného i pedagogického hlediska, vytváření kádrových a potřebných materiálně technických podmínek pro jejich účinnou práci; poskytuje též odbornou pedagogickou pomoc učitelům a ostatním pracovníkům škol a školských zařízení.

Na školách v působnosti jiných ústředních orgánů inspekce výchovy a vzdělávání kontroluje, jak jsou uplatňovány zásady stanovené ministerstvem školství pro ideové a pedagogické řízení škol a kontroluje vyučování všeobecně vzdělávacím předmětům. V oblasti přípravy mládeže pro dělnická povolání inspekce výchovy a vzdělávání též kontroluje, jak ústřední orgány, organizace a zařízení pro výchovu mládeže, které odpovídají za přípravu mládeže pro dělnická povolání, dodržují a plní úkoly vyplývající z obecně závazných právních předpisů a z jiných opatření v této oblasti. Součástí této kontroly je též kontrola úrovně a účinnosti resortního dozoru i úrovně řízení přípravy mládeže pro dělnická povolání v organizacích a jejich nadřízených orgánech.³²

Ústřední inspekci výchovy a vzdělávání vykonává ministerstvo školství svými **ústředními školními inspektory**; inspekci výchovy a vzdělávání v krajích a okresech vykonávají **krajští a okresní školní inspektori**, kteří jsou pracovníky příslušných národních výborů.³³ Školní inspektori projednávají výsledky inspekční činnosti s ředitelem školy nebo školského zařízení.

³⁰ Viz zákon č. 77/1978 Sb., o státní správě ve školství.

³¹ Viz § 15.

³² Viz § 16.

³³ Viz § 18.

Školní inspektoři mohou ukládat řediteli, popřípadě dalším pracovníkům školy nebo školského zařízení, závazné pokyny týkající se obsahu a organizace výchovně vzdělávacího procesu; jsou oprávněni pozastavit výkon nezákonného nebo pedagogicky nesprávného opatření učitele, ředitele školy nebo školského zařízení nebo školního inspektora orgánu státní správy nižšího stupně a jsou povinni informovat o tom orgán příslušný ke zjednání nápravy.³⁴ Podrobnější úkoly inspekce výchovy a vzdělávání, práva a povinnosti školních inspektorů a zásady pro resortní dozor stanoví ministerstvo školství obecně závazným právním předpisem; stanoví též závazný **plán hlavních úkolů inspekce výchovy a vzdělávání**, kvalifikační předpoklady školních inspektorů a zásady pro jejich výběr, přípravu a další vzdělávání.³⁵

Podle prováděcí vyhlášky k zákonu o státní správě ve školství a učňovského zákona, která se nazývala „o inspekci výchovy a vzdělávání“³⁶: inspekce výchovy a vzdělávání se vykonává: a) ve školách a školských zařízeních, které spravují národní výbory, b) v předškolních zařízeních zřizovaných socialistickými organizacemi, c) v ústředních orgánech, organizacích a zařízeních pro výchovu mládeže, které odpovídají za přípravu mládeže pro dělnická povolání, d) ve školách v působnosti jiných ústředních orgánů, e) v národních výborech, f) ve školských zařízeních, přímo řízených ministerstvem školství České socialistické republiky.

Inspekce výchovy a vzdělávání podle této vyhlášky se nevztahuje: a) na vojenské školy, školy Sboru národní bezpečnosti, školy Sboru nápravné výchovy České socialistické republiky, podniková a družstevní výchovná zařízení a výchovná zařízení společenských organizací, b) na jesle, c) na kontrolu hospodářského zabezpečení škol a školských zařízení s výjimkou kontroly vytváření potřebných materiálně technických podmínek pro jejich účinnou práci; nevztahuje se též na kontrolu hospodaření prostředky svěřenými školám a školským zařízením, kterou vykonávají podle zvláštních předpisů jiné kontrolní orgány. Ve školách v působnosti jiných ústředních orgánů inspekce výchovy a vzdělávání

³⁴ Viz § 19.

³⁵ Viz § 20.

³⁶ Vyhláška ministerstva školství České socialistické republiky č. 60/1979 Sb., o inspekci výchovy a vzdělávání.

kontroluje pouze uplatňování zásad stanovených ministerstvem školství pro ideové a pedagogické řízení škol a vyučování všeobecně vzdělávacím předmětům.³⁷

Inspekce výchovy a vzdělávání vychází ze své činnosti ze závazného **plánu hlavních úkolů inspekce výchovy a vzdělávání stanoveného ministerstvem školství**, z hlavních úkolů ministerstva školství a dále z požadavků jednotlivých orgánů státní správy. Úkoly inspekce výchovy a vzdělávání: a) kontrola úrovně, účinnosti a výsledků výchovně vzdělávacího procesu včetně výchovy mimo vyučování organizované školami a školskými zařízeními, b) kontrola ideově politické, pedagogické a odborné úrovně ředitelů a pedagogických pracovníků, kontrola úrovně a účinnosti ideově politického, pedagogického a odborného řízení škol a školských zařízení, vytváření příznivých kádrových a materiálně technických podmínek pro jejich účinnou práci a účelného využívání materiálně technických podmínek ve výchovném a vzdělávacím procesu, c) kontrola dodržování právních předpisů a jiných opatření pro práci škol a školských zařízení a právních předpisů a jiných opatření k jednotnému výkonu státní správy ve školství ve školách a školských zařízeních a v orgánech státní správy nižšího stupně, d) odborná pedagogická pomoc ředitelům a ostatním pedagogickým pracovníkům škol a školských zařízení při odstraňování zjištěných nedostatků ve výchovně vzdělávacím procesu a v jeho řízení, e) zobecňování a rozšiřování pokrokových pracovních metod a dobrých zkušeností z práce škol a školských zařízení a zobecňování poznatků z realizace školské politiky, f) účast na hodnocení práce ředitelů škol a školských zařízení a školních inspektorů orgánů státní správy nižšího stupně, předkládání doporučení ke zlepšení kádrové situace ve školách a školských zařízeních, předkládání podnětů k odměňování a vyznamenávání pedagogických pracovníků škol a školských zařízení a školních inspektorů orgánů státní správy nižšího stupně, popřípadě podnětů k zavedení kárného řízení s těmito pracovníky, g) prošetřování stížností na ředitele škol a školských zařízení, týkajících se jejich řídicí činnosti, ideově politického a pedagogického působení, v součinnosti s nimi i stížností na nedostatky v ideově politickém a pedagogickém působení ostatních pedagogických pracovníků a stížností na činnost inspekce výchovy a vzdělávání orgánů státní správy nižšího stupně, h) předkládání informací z inspekční činnosti

³⁷ Viz § 1.

o úrovni a výsledcích výchovně vzdělávací práce škol a školských zařízení a jejich řízení, o nedostacích a vznikajících problémech s návrhy na jejich řešení příslušnému orgánu národního výboru a vyššímu orgánu státní správy; upozorňování jiných organizací a orgánů na zjištěné nedostatky a problémy, na potřebu jejich řešení v působnosti těchto orgánů a organizací, i) spolupráce s ostatními kontrolními orgány, které provádějí kontrolní činnost ve školách a školských zařízeních a v národních výborech.³⁸

Inspekce výchovy a vzdělávání se člení na školní inspekci a státní dozor na přípravu mládeže pro dělnická povolání. Školní inspekci vykonávají ministerstvo školství, krajské národní výbory a okresní národní výbory. Státní dozor na přípravu mládeže pro dělnická povolání vykonávají ministerstvo školství a krajské národní výbory.³⁹ Školní inspekce okresního národního výboru (**okresní školní inspekce**) se vztahuje na školy a školská zařízení odborně vedené okresním národním výborem a na místní (městské) národní výbory.⁴⁰ Školní inspekce krajského národního výboru (**krajská školní inspekce**) se vztahuje na školy a školská zařízení odborně vedené krajským národním výborem, na školy a školská zařízení odborně vedené okresním národním výborem, na školy v působnosti jiných ústředních orgánů a na národní výbory nižších stupňů.

Ve školách odborně vedených krajským národním výborem - s výjimkou středních zdravotnických škol - krajská školní inspekce dále kontroluje: a) organizaci a průběh přijímání ke studiu na středních školách a maturitních zkoušek, b) úroveň provozní praxe vykonávané žáky škol v organizacích, c) zda ředitelé škol sledují uplatňování absolventů v praxi a jak využívají získaných poznatků ke zlepšování výchovně a vzdělávací práce škol. Na úseku škol a školských zařízení odborně vedených okresním národním výborem krajská školní inspekce metodicky usměrňuje činnost okresní školní inspekce, poskytuje jí odbornou a metodickou pomoc, zohledňuje poznatky z její činnosti a kontroluje a hodnotí její účinnost. K zabezpečení svých úkolů vykonává krajská školní

³⁸ Viz § 2.

³⁹ Viz § 3.

⁴⁰ Viz § 4.

inspekce ve školách a školských zařízeních uvedených v předchozí větě v potřebném rozsahu inspekční činnost. Ve školách v působnosti jiných ústředních orgánů krajská školní inspekce kontroluje: a) uplatňování a dodržování zásad stanovených ministerstvem školství pro ideové a pedagogické řízení škol, b) úroveň a výsledky vyučování všeobecně vzdělávacím předmětům.⁴¹

Státní dozor na přípravu mládeže pro dělnická povolání krajského národního výboru (**krajský státní dozor**) se vztahuje na zařízení pro výchovu mládeže pro dělnická povolání a na organizace, které odpovídají za přípravu mládeže pro dělnická povolání. Krajský státní dozor dále kontroluje: a) plnění plánu přijímání žáků a učňů a uzavírání učebních smluv, b) organizaci a průběh přijímání ke studiu, závěrečných učňovských zkoušek a maturitních zkoušek, c) zda jsou žáci a učni zaměstnáváni pouze pracemi v souladu s učebními plány a učebními osnovami, zda pracovní a životní podmínky žáků a učňů příznivě ovlivňují jejich všestranný rozvoj a zda je dodržována stanovená organizace školního roku, d) účelné rozmisťování a hospodárné využívání zařízení pro výchovu mládeže pro dělnická povolání v souladu s výchovně vzdělávacími cíli.⁴²

Školní inspekce ministerstva školství (**ústřední školní inspekce**) se vztahuje na školy a školská zařízení odborně vedené národními výbory, na národní výbory, na školská zařízení přímo řízená ministerstvem školství a na školy v působnosti jiných ústředních orgánů. Ústřední školní inspekce metodicky usměrňuje činnost školní inspekce národních výborů, poskytuje jí odbornou a metodickou pomoc, zobecňuje poznatky z její činnosti a kontroluje a hodnotí její účinnost. K zabezpečení svých úkolů vykonává ústřední školní inspekce v potřebném rozsahu inspekční činnost ve školách a školských zařízeních odborně vedených národními výbory.⁴³

Státní dozor na přípravu mládeže pro dělnická povolání ministerstva školství (**ústřední státní dozor**) se vztahuje na ústřední orgány, organizace a zařízení pro

⁴¹ Viz § 5.

⁴² Viz § 6.

⁴³ Viz § 7.

výchovu mládeže, které odpovídají za přípravu mládeže pro dělnická povolání. Ústřední státní dozor metodicky usměrňuje činnost krajského státního dozoru, poskytuje mu odbornou a metodickou pomoc, zobecňuje poznatky z jeho činnosti a kontroluje a hodnotí jeho účinnost. K zabezpečení svých úkolů vykonává ústřední státní dozor v potřebném rozsahu inspekční činnost v zařízeních pro výchovu mládeže pro dělnická povolání. Ústřední státní dozor kontroluje dodržování zásad pro řízení přípravy mládeže pro dělnická povolání a zásad pro vykonávání resortního dozoru na přípravu mládeže pro dělnická povolání v ústředních orgánech a v generálních ředitelstvích výrobních hospodářských jednotek, popřípadě v orgánech, které plní obdobnou funkci.⁴⁴

Školní inspektoři mají tato práva a povinnosti: a) v souladu se zásadami k zajištění kontroly v národním hospodářství a ve státní správě provádět plánovitě, soustavně a hospodárně **celkové, tematické a následné inspekce** ve školách, školských zařízeních a ostatních organizacích a kontrolovat úroveň ideově politické, pedagogické, odborné a metodické práce ředitelů a dalších pedagogických pracovníků, b) provádět prověrky znalostí a dovedností žáků a učňů s cílem zjistit, zda jejich úroveň odpovídá stanoveným požadavkům a klasifikaci, c) získávat od pracovníků kontrolovaných organizací a od příslušných orgánů, které tyto organizace řídí, informace potřebné k výkonu inspekce, d) ukládat ředitelům, popřípadě dalším pracovníkům škol a školských zařízení závazné pokyny týkající se obsahu a organizace výchovně vzdělávacího procesu, e) prověřovat práci školních inspektorů orgánů státní správy nižšího stupně, instruovat a metodicky usměrňovat jejich činnost, f) pozastavit výkon nezákonného nebo pedagogicky nesprávného opatření učitele, ředitele školy nebo školského zařízení nebo školního inspektora orgánu státní správy nižšího stupně a informovat o tom orgán příslušný ke zjednání nápravy, g) prošetřovat přidělené stížnosti a využívat jejich obsahu a podnětů pracujících při inspekci, h) zpracovávat z inspekčních protokoly, zprávy a záznamy; projednávat výsledky inspekčních s příslušnými vedoucími pracovníky a vyžadovat od nich přijetí opatření k odstranění zjištěných nedostatků, popřípadě podání zprávy o plnění těchto opatření, i) zjišťovat účinnost opatření usměrňujících činnost škol a školských zařízení a včas upozorňovat na vznikající nedostatky a problémy,

⁴⁴ Viz § 8.

j) podporovat v součinnosti s příslušnými odborovými orgány a organizacemi rozvoj iniciativy a aktivity školských pracovníků, k) podílet se na vyhledávání pedagogických pracovníků vhodných do vedoucích funkcí. K posouzení specifických otázek při výkonu inspekční činnosti může školní inspektor přizvat poradce vybrané z řad zkušených pedagogických pracovníků nebo odborníků z praxe.⁴⁵

Organizace jsou povinny: a) umožňovat školním inspektorům vstup do svých objektů a poskytovat jim veškeré informace potřebné k plnění úkolů inspekce výchovy a vzdělávání včetně informací o plnění přijatých opatření k odstranění zjištěných nedostatků, b) rozhodovat bez průtahů o opatřeních, která navrhuje inspekce, a přijatá opatření plnit, c) odstraňovat bez průtahů inspekcí zjištěné nedostatky, jimiž byl porušen zákon nebo jiné právní předpisy, závazné pokyny a opatření.⁴⁶ Resortní dozor na přípravu mládeže pro dělnická povolání (**resortní dozor**) vykonávají ústřední orgány, a pokud jde o výchovu učňů pro místní hospodářství, krajské národní výbory, a to zejména ve středních odborných učilištích a střediscích praktického vyučování; v odborných učilištích, učňovských střediscích a pracovištích mladistvých v pracovním poměru vykonávají resortní dozor i generální ředitelství výrobních hospodářských jednotek nebo orgány, které plní obdobnou funkci. Orgány uvedené v předchozí větě vykonávají resortní dozor svými pracovníky ustanovenými pro výkon resortního dozoru.⁴⁷

⁴⁵ Viz § 9.

⁴⁶ Viz § 10.

⁴⁷ Viz Příl. 1 k vyhlášce č. 60/1979 Sb.

3 Česká školní inspekce

3.1 Česká školní inspekce do roku 2005

Po sametové revoluci se v roce 1990 zřizuje **Česká školní inspekce**⁴⁸ jako orgán státní správy, která je rozpočtovou organizací přímo řízenou ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. V čele České školní inspekce je **ústřední školní inspektor**, který navrhuje ministerstvu jmenování a odvolání **školních inspektorů**, při podání návrhu na jmenování vychází z výsledků konkurzního řízení; dále přijímá do pracovního poměru kontrolní pracovníky a další zaměstnance České školní inspekce.

Česká školní inspekce v předškolních zařízeních, ve školách, školských zařízeních, ve střediscích praktického vyučování a v pracovištích praktického vyučování zjišťuje a hodnotí: a) **výsledky vzdělávání a výchovy a jeho průběh** vzhledem k platným učebním plánům a učebním osnovám, popřípadě k jiným schváleným učebním dokumentům, které zahrnují alespoň nejvýznačnější cíle vzdělávání, celkovou strukturu učiva, výčet a stručný popis jednotlivých předmětů nebo jiných strukturálních obsahových celků a podmínky omezující přijetí uchazečů ke studiu, a které byly schváleny ministerstvem, b) **personální a materiálně technické podmínky** vzdělávací a výchovné činnosti vzhledem ke schváleným učebním dokumentům, Česká školní inspekce vykonává v předškolních zařízeních, školách, školských zařízeních, ve střediscích praktického vyučování a v pracovištích praktického vyučování státní kontrolu dodržování obecně závazných právních předpisů a veřejnosprávní kontrolu finančních prostředků státního rozpočtu.

Česká školní inspekce a) předkládá příslušnému orgánu státní správy ve školství návrh na vyřazení školy ze sítě a na vyřazení školského zařízení ze sítě a na vyřazení předškolního zařízení ze sítě, b) účastní se opakovaného projednávání výroční zprávy ředitele o činnosti školy v radě školy, c) účastní se zjišťování, zpracování a zveřejňování výsledků vzdělávání a přípravy pro účely souhrnné

⁴⁸ Viz § 18 a 19 zákona České národní rady č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství.

zprávy o stavu vzdělávání.⁴⁹

Česká školní inspekce vykonává školní inspekci **školními inspektory** a **kontrolními pracovníky**, kteří jsou oprávněni vstupovat do objektů a zařízení orgánů a organizací, obcí, církví a občanů, v nichž se zabezpečuje výchova a vzdělávání, do předškolních zařízení, základních škol, základních uměleckých škol, středních škol, odborných učilišť, středisek a pracovišť praktického vyučování a do školských zařízení. Na základě pověření ústředního školního inspektora a pod přímým vedením pověřeného školního inspektora mohou při přípravě, výkonu a vyhodnocování školní inspekce působit i další zaměstnanci školní inspekce, kteří jsou vzhledem k vlastní kvalifikaci oprávněni vystavit odborný posudek jako podklad pro inspekční hodnocení.

Pověření k výkonu činnosti musí obsahovat jméno zaměstnance České školní inspekce, předmět inspekční činnosti, o které má vystavit odborný posudek, označení školy nebo školského zařízení, datum a čas činnosti, jméno školního inspektora, který pověřeného zaměstnance vede, a podpis ústředního školního inspektora.

Výsledky zjištění a hodnocení školních inspektorů jsou zaznamenány formou **inspekčních zpráv**. Inspekční zprávy jsou uloženy ve škole nebo školském zařízení a u územně příslušného orgánu České školní inspekce. Inspekční zprávy jsou veřejně přístupné u územně příslušného orgánu České školní inspekce a ve škole nebo školském zařízení od data vydání po dobu deseti let. V inspekční zprávě se uvádí označení inspekčního orgánu a inspektorů na inspekci zúčastněných, označení kontrolovaného předškolního zařízení, školy nebo školského zařízení, místo a čas provedení inspekce, předmět inspekce, zjištění a hodnocení inspekce, označení dokladů a ostatních materiálů, o které se zjištění opírá. Inspekční zprávu podepisují inspektoři, kteří se inspekce zúčastnili, a ředitel kontrolovaného předškolního zařízení, školy nebo školského zařízení.

Výsledky inspekční činnosti jsou povinni zaměstnanci inspekce projednat

⁴⁹ Viz § 18.

s ředitelem předškolního zařízení, školy nebo školského zařízení. Písemnou inspekční zprávu o zjištěních a hodnocení jsou povinni zaměstnanci inspekce bez zbytečného odkladu zaslat zřizovateli, krajskému úřadu, řediteli předškolního zařízení, školy nebo školského zařízení a radě školy, pokud byla zřízena. Přípomínky k obsahu inspekční zprávy může ředitel předškolního zařízení, školy nebo školského zařízení podat České školní inspekci do 14 dnů po jejím obdržení. Přípomínky k obsahu inspekční zprávy jsou její součástí.⁵⁰

Prováděcí vyhláška k uvedenému zákonu o státní správě a samosprávě ve školství je však vydána až v roce 1997 a teprve zrušuje vyhlášku Ministerstva školství České socialistické republiky č. 60/1979 Sb., o inspekci výchovy a vzdělávání.⁵¹ Podle ní se Česká školní inspekce se člení: a) na ústředí, v jehož čele je **ústřední školní inspektor**, b) na oblastní pracoviště zahrnující více okresů, c) na okresní pracoviště. Pracoviště inspekce jsou označena nápisem Česká školní inspekce a státním znakem České republiky.⁵²

Oprávnění k výkonu inspekční činnosti prokazuje školní inspektor **průkazem školního inspektora** vydaným ústředním školním inspektorem. Oprávnění k působení při přípravě, výkonu a vyhodnocování školní inspekce prokazují další zaměstnanci školní inspekce pověřením ústředního školního inspektora a občanským průkazem. Průkaz školního inspektora obsahuje: a) státní znak, b) fotografii školního inspektora přetištěnou kulatým razítkem ústředí České školní inspekce, c) jméno, příjmení a případný akademický titul, d) rodné číslo, e) pořadové číslo průkazu, f) podpis ústředního školního inspektora.⁵³

Česká školní inspekce provádí: a) **komplexní inspekce**, které jsou celkovým hodnocením a kontrolou škol, b) **orientační inspekce**, kterou jsou zaměřeny na aktuální dílčí zjištění v jednotlivých školách, c) **tematické inspekce**, které zjišťují, kontrolují a hodnotí v síti nebo části sítě škol stav jedné nebo několika vybraných

⁵⁰ Viz § 19.

⁵¹ Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 357/1997 Sb., o organizaci, výkonu a úkolech školní inspekce.

⁵² Viz § 1.

⁵³ Viz § 2.

oblastí.⁵⁴ O komplexní inspekci vyrozumí včas před jejím zahájením ředitele školy pověřený školní inspektor. Při zahájení vlastní inspekční činnosti ve škole se řediteli oznámí složení inspekčního týmu, plánovaný průběh a časové rozvržení inspekční činnosti. Ředitel poskytne pověřeným školním inspektorům další vyžádané podklady pro inspekční činnost. Řediteli školy nebo jím pověřenému zaměstnanci je umožněna přítomnost při inspekční činnosti výchovného a vzdělávacího procesu.⁵⁵

Při **výkonu státní kontroly** postupují školní inspektoři podle ustanovení zákona o státní kontrole. Samostatný protokol vypracovávají vždy při komplexní inspekci. Při orientačních a tematických inspekcích se vypracovává protokol, jen když bylo zjištěno porušení právních předpisů. V inspekční zprávě nebo protokolu může inspekce stanovit termín následné orientační inspekce zaměřené na zjištění účinnosti přijatých opatření k odstranění zjištěných nedostatků.⁵⁶

Při plnění úkolů stanovených zákonem inspekce zejména: a) sleduje a hodnotí výchovně vzdělávací proces **včetně jeho výsledků**, efektivnost využívání prostorů a materiálně technického zabezpečení, b) hodnotí úroveň školy, kontroluje povinnou dokumentaci a vybavení školy, vyžaduje vysvětlení od zodpovědných osob, získává poznatky o výsledcích kontroly jiných orgánů a případně s nimi spolupracuje, c) předává inspekční zjištění osobám, kterým náleží přijetí účinných opatření směřujících k odstranění případných nedostatků, d) následně kontroluje účinnost přijatých opatření.

Inspekční činnost se provádí podle: a) **plánu hlavních úkolů České školní inspekce**, b) **požadavků ministerstva**. Inspekční činnost se dále provádí na základě a) podnětů školského úřadu, zřizovatele školy, obcí, ředitele školy, rady školy, občanů, b) předchozí inspekční činnosti. Ústřední školní inspektor předkládá ministerstvu každoročně do 30. listopadu **zprávu České školní inspekce o stavu škol** a plnění úkolů školní inspekce v uplynulém školním roce.⁵⁷

⁵⁴ Viz § 3.

⁵⁵ Viz § 4.

⁵⁶ Viz § 5.

⁵⁷ Viz § 6.

Vyhlášku z roku 1997 zrušila **vyhláška** z roku 2003.⁵⁸ Podle ní se Česká školní inspekce člení na a) ústředí, b) inspektoráty. Ústředí a inspektoráty České školní inspekce jsou označeny nápisem Česká školní inspekce, názvem pracoviště a státním znakem České republiky.⁵⁹ Při výkonu školní inspekce jsou plněny úkoly podle **plánu hlavních úkolů České školní inspekce**. Česká školní inspekce sestavuje a upravuje plán hlavních úkolů s využitím závěrů předchozích školních inspekcí, na základě požadavků ministerstva a s přihlédnutím k požadavkům krajů, obcí a ostatních zřizovatelů škol, předškolních zařízení a školských zařízení zařazených do sítě škol, předškolních zařízení a školských zařízení, ředitelů škol, krajských úřadů, obecních úřadů a rad škol, popřípadě podnětů fyzických a právnických osob.

Ústřední školní inspektor **předkládá ministerstvu** každoročně do 30. listopadu **výroční zprávu České školní inspekce** za uplynulý školní rok a do 31. srpna **plán hlavních úkolů České školní inspekce** na následující školní rok. Česká školní inspekce výroční zprávu po schválení ministerstvem zveřejňuje a poznatky o stavu školství podle jednotlivých vyšších územních celků předkládá krajským úřadům a Magistrátu hlavního města Prahy do 31. ledna následujícího kalendářního roku.⁶⁰

Česká školní inspekce vykonává školní inspekce, v jejichž rámci zjišťuje, hodnotí a zveřejňuje informace o **průběhu a výsledcích** výchovy a vzdělávání, zjišťuje, hodnotí a zveřejňuje informace o zjištěných **podmínkách** výchovy a vzdělávání, vykonává státní kontrolu dodržování právních předpisů a veřejnosprávní kontrolu hospodaření s finančními prostředky státního rozpočtu na místě ve školách, včetně středisek praktického vyučování a pracovišť praktického vyučování, nebo v jedné anebo více součástech školy. Česká školní inspekce vykonává školní inspekce v oblasti své působnosti rovněž k ověření podnětů ministerstva, dalších orgánů veřejné správy a osob.⁶¹

⁵⁸ Vyhláška č. 109/2003 Sb., o organizaci, výkonu a úkolech školní inspekce.

⁵⁹ Viz § 1.

⁶⁰ Viz § 2.

⁶¹ Viz § 3.

Zaměstnanci České školní inspekce se prokazují při zahájení výkonu inspekční činnosti **pověřením** k výkonu školní inspekce ve škole a dále se prokazují: a) **školní inspektor** průkazem školního inspektora, b) **kontrolní pracovník** průkazem kontrolního pracovníka, c) další zaměstnanci školní inspekce občanským průkazem nebo jiným dokladem totožnosti. **Průkaz** školního inspektora a průkaz kontrolního pracovníka obsahuje: a) státní znak, b) fotografii školního inspektora nebo kontrolního pracovníka přetištěnou kulatým razítkem České školní inspekce, c) jméno, příjmení, akademický titul, nebo vědeckou hodnost, případně označení absolventa vyšší odborné školy, d) evidenční číslo průkazu, e) podpis ústředního školního inspektora. **Pověření** k výkonu inspekční činnosti České školní inspekce obsahuje: a) název a adresu příslušného pracoviště České školní inspekce, b) datum, číslo jednací, c) předmět a místo inspekční činnosti, d) termín zahájení školní inspekce, e) podpis ústředního školního inspektora nebo jím pověřeného vedoucího zaměstnance, f) jméno a příjmení pověřené osoby nebo seznam členů inspekčního týmu v případě, kdy je pověření vystaveno pro inspekční tým.⁶²

Před zahájením školní inspekce oznámí školní inspektor nebo kontrolní pracovník pověřený výkonem školní inspekce řediteli školy předpokládaný rozsah školní inspekce ve škole a složení inspekčního týmu. Při výkonu inspekčních činností v rámci školní inspekce jsou oprávněni být přítomni ředitel školy nebo jím pověřený zaměstnanec školy, popřípadě i pověřený zástupce zřizovatele. Česká školní inspekce ze školní inspekce zpracovává a příslušným orgánům předává a) **inspekční zprávu a protokol**, nebo b) **protokol**, pokud je předmětem pouze státní kontrola dodržování právních předpisů nebo veřejnosprávní kontrola finančních prostředků státního rozpočtu na místě.⁶³

⁶² Viz § 4.

⁶³ Viz § 5.

3.2 Česká školní inspekce od roku 2005

V současné době inspekční činnost řídí **školským zákonem** z roku 2004 s účinností od 1. ledna 2005.⁶⁴ **Česká školní inspekce je podle tohoto zákona** správním úřadem s celostátní působností, který je organizační složkou státu a účetní jednotkou. Česká školní inspekce je organizačně členěna na ústředí České školní inspekce se sídlem v Praze a inspektoráty České školní inspekce. V čele České školní inspekce je **ústřední školní inspektor**. Jmenování a odvolání ústředního školního inspektora se řídí služebním zákonem.⁶⁵ Česká školní inspekce zpracovává koncepční záměry inspekční činnosti a systémy hodnocení vzdělávací soustavy, není pouze hodnotícím a kontrolním orgánem, ale také koncepčním a metodickým.

Česká školní inspekce ve školách a školských zařízeních zapsaných do školského rejstříku a na pracovištích osob, kde se uskutečňuje praktické vyučování nebo odborná praxe v rámci inspekční činnosti a) **získává a analyzuje informace o vzdělávání dětí, žáků a studentů**, o činnosti škol a školských zařízení zapsaných do školského rejstříku, sleduje a hodnotí efektivnost vzdělávací soustavy, b) **zjišťuje a hodnotí podmínky, průběh a výsledky vzdělávání**, a to podle příslušných školních vzdělávacích programů, c) zjišťuje a hodnotí naplnění školního vzdělávacího programu a jeho soulad s právními předpisy a rámcovým vzdělávacím programem, d) vykonává státní kontrolu dodržování právních předpisů, které se vztahují k poskytování vzdělávání a školských služeb; státní kontrolu vykonává podle zvláštního právního předpisu, e) vykonává veřejnosprávní kontrolu využívání finančních prostředků státního rozpočtu. Působnost České školní inspekce se nevztahuje na školy a školská zařízení zřizované Ministerstvem obrany, Ministerstvem vnitra, Ministerstvem spravedlnosti a Ministerstvem zahraničních věcí, přestože se také zapisují do rejstříku škol a školských zařízení.⁶⁶ Pokud jde o věcný rozsah inspekční činnosti České školní inspekce, lze vymezit dva okruhy této činnosti, a to činnost hodnotící (evaluační) a činnost kontrolní. Hodnotící činnost spočívá v získávání a následném hodnocení informací o činnosti škol

⁶⁴ § 173 až 176 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění.

⁶⁵ Viz § 173.

⁶⁶ S ohledem na § 172 odst. 5 školského zákona.

a školských zařízení, její závěry jsou subjektivní a nespočívají v pouhém konstatování, zda je zjištěný stav v souladu s právními předpisy, či nikoliv. Naopak v rámci kontrolní činnosti je Česká školní inspekce povinna zjistit skutečný stav věci a objektivně posoudit, zda je v souladu s právními předpisy, či nikoliv.

V rámci **získávání a analýzy informací o vzdělávání dětí, žáků a studentů, o činnosti škol a školských zařízení** se Česká školní inspekce zaměřuje vždy na předem určenou oblast zájmu, kterou pak monitoruje a hodnotí v rámci určitého stanoveného okruhu škol či školských zařízení. Výstupem z této činnosti je **tematická zpráva**.⁶⁷ V rámci **zjišťování a hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání**, a to podle příslušných školních vzdělávacích programů, Česká školní inspekce zjišťuje a hodnotí situaci při uskutečňování vzdělávání v konkrétních školách a školských zařízeních, a to buď komplexně (hodnotí školu a školské zařízení jako instituci, tedy kvalitu vzdělávání, odbornou kvalifikaci pedagogických pracovníků a systém jejich dalšího vzdělávání, řízení školy nebo školského zařízení, materiální podmínky vzdělávání, bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů, způsob podpory rozvoje osobnosti dítěte, žáka nebo studenta) nebo cíleně pouze na určitou oblast (vyučování konkrétních předmětů, řídicí práci ředitele školy nebo školského zařízení apod.). Při této inspekční činnosti využívá Česká školní inspekce řadu nástrojů, například analýzu dokumentace školy nebo školského zařízení, hospitaci ve vyučování, rozhovory s vedením školy nebo školského zařízení, rozhovory s pedagogickými pracovníky, prohlídku prostor školy nebo školského zařízení apod.

Česká školní inspekce v rámci inspekční činnosti kontroluje ve školách plnění povinností a podmínek stanovených v zákoně. Inspekční činnost se vykonává na základě **plánu hlavních úkolů** na příslušný školní rok, který **schvaluje ministr školství, mládeže a tělovýchovy** na návrh ústředního školního inspektora. **Plán hlavních úkolů** na příslušný školní rok předkládá ústřední školní inspektor ke schválení ministrovi školství, mládeže a tělovýchovy vždy do 15. července.⁶⁸ Jedná se tedy o jeden z aspektů podřízenosti České školní inspekce Ministerstvu školství,

⁶⁷ V souladu s § 174 odst. 13 písm. c) školského zákona.

⁶⁸ V souladu s § 2 odst. 2 písm. a) vyhlášky č. 17/2005 Sb.

mládeže a tělovýchovy. Plán hlavních úkolů nespočívá ve vymezení konkrétního okruhu právnických osob vykonávajících činnost škol a školských zařízení, u nichž bude provedena inspekční činnost v daném školním roce, ale v určení cílů, jež by měla inspekční činnost sledovat, a oblastí, na jejichž hodnocení či kontrolu se inspekční činnost v daném období zaměří (v současné době tak plán hlavních úkolů vychází především z postupu reformy vzdělávacích programů a z praktické aplikace školského zákona a jeho prováděcích právních předpisů).

Inspekční činnost se dále provádí na základě podnětů, stížností a petic, které svým obsahem spadají do působnosti České školní inspekce. V případě inspekční činnosti konané na základě stížnosti prošetřuje Česká školní inspekce jednotlivá tvrzení uvedená ve stížnosti a výsledek šetření předává zřizovateli k dalšímu řízení. Zřizovatel informuje Českou školní inspekci o vyřízení stížnosti a o případných opatřeních přijatých k nápravě.

Česká školní inspekce je dále povinna provést inspekční činnost pro účely přiznání dotací podle zvláštního právního předpisu, pokud o to právnická osoba, která vykonává činnost školy nebo školského zařízení, požádá. Inspekční činnosti nelze na žádost právnické osoby, která vykonává činnost školy nebo školského zařízení, provést před uplynutím lhůty k odstranění případných nedostatků zjištěných předchozí inspekční činností.

Při hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání a školských služeb vychází Česká školní inspekce ze zásad a cílů vzdělávání stanovených tímto zákonem, přičemž základním kritériem hodnocení je zejména účinnost podpory rozvoje osobnosti dítěte, žáka a studenta a dosahování cílů vzdělávání ze strany škol a školských zařízení. **Kritéria hodnocení předkládá ministerstvu ke schválení.** Schválená kritéria hodnocení ministerstvo zveřejňuje. Stanovení základních kritérií je podstatné z toho důvodu, že v rámci této inspekční činnosti je dán největší prostor pro subjektivní hodnocení zjištěných skutečností, a je tedy nezbytné vymežit smysl a účel této inspekční činnosti a tím zajistit alespoň určitou jednotnost při této inspekční činnosti. Tato obecná zákonná kritéria hodnocení jsou pak konkretizována Českou školní inspekcí v materiálu, který pro každý školní rok schvaluje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, a to na návrh ústředního

školního inspektora vždy do 15. července.⁶⁹ Tento materiál je následně zveřejňován (na webových stránkách ČŠI) tak, aby se s ním mohl každý (zejména však právnické osoby vykonávající činnost škol a školských zařízení) seznámit. Inspekční činnost vykonávají na základě **písemného pověření** ústředním školním inspektorem nebo jím pověřenou osobou **školní inspektoři**, kontrolní pracovníci a přizvané osoby. Školní inspektoři se prokazují průkazem školního inspektora opatřeným státním znakem České republiky.

Kontrolní pracovníci se prokazují průkazem kontrolního pracovníka opatřeným státním znakem České republiky. Přizvané osoby se prokazují občanským průkazem. Školním inspektorem může být ten, kdo má vysokoškolské vzdělání, nejméně 5 let pedagogické nebo pedagogicko-psychologické praxe a splňuje další předpoklady stanovené zvláštními právními předpisy. Kontrolním pracovníkem může být ten, kdo má vysokoškolské vzdělání, nejméně 5 let praxe a splňuje další předpoklady stanovené zvláštními právními předpisy, nebo ten, kdo má střední vzdělání s maturitní zkouškou, nejméně 20 let praxe a splňuje další předpoklady stanovené zvláštními právními předpisy.

Přizvanou osobou je ten, kdo se inspekční činnosti účastní v zájmu odborného posouzení věci. Přizvaná osoba pracuje pod vedením školního inspektora nebo kontrolního pracovníka. Písemné pověření musí obsahovat a) jméno a příjmení pověřené osoby nebo jména a příjmení členů inspekčního týmu, pokud je pověření vystaveno pro inspekční tým, b) předmět a místo inspekční činnosti, c) termín zahájení inspekční činnosti, d) datum a číslo jednací, e) podpis ústředního školního inspektora nebo jím pověřené osoby, f) název a adresu příslušného pracoviště České školní inspekce a úřední razítko.

Výstupem inspekční činnosti je a) **inspekční zpráva** v případě inspekční činnosti, b) **protokol** podle zvláštního právního předpisu v případě inspekční činnosti,⁷⁰ c) **tematická zpráva** v případě inspekční činnosti, d) **výroční zpráva**

⁶⁹ Viz § 2 školského zákona.

⁷⁰ Česká školní inspekce provádí taktéž činnost podle zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o **finanční kontrole**), ve znění pozdějších předpisů, a podle zákona č. 552/1991 Sb., o **státní kontrole**, ve znění pozdějších předpisů.

České školní inspekce. Inspekční zpráva obsahuje hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání a dále jména, příjmení a podpisy školních inspektorů, kontrolních pracovníků a přizvaných osob. Obsah inspekční zprávy projednají školní inspektoři a kontrolní pracovníci s ředitelem školy nebo školského zařízení. Projednání a převzetí inspekční zprávy potvrdí ředitel školy nebo školského zařízení podpisem. Připomínky k obsahu inspekční zprávy může ředitel školy nebo školského zařízení podat České školní inspekci do 14 dnů po jejím převzetí. Inspekční zprávu společně s připomínkami a stanoviskem České školní inspekce k jejich obsahu zasílá Česká školní inspekce bez zbytečného odkladu zřizovateli a školské radě. Podstatné je, že tyto připomínky nemají povahu opravného prostředku, o kterém by se následně nějakým způsobem rozhodovalo nebo na jejichž základě by mohlo dojít ke změně inspekční zprávy. Inspekční zpráva i případné připomínky ředitele školy k ní jsou materiály do jisté míry subjektivního charakteru, které představují názor (zhodnocení) daného orgánu. Není tedy možné jednoznačně rozhodnout, který z těchto orgánů má pravdu. Připomínky ředitele školy nebo školského zařízení k inspekční zprávě se stávají pouze její součástí, tak, aby měl každý přístup jak k samotné inspekční zprávě, tak k těmto připomínkám, a mohl si případně udělat vlastní názor.

Inspekční zpráva včetně připomínek je veřejná a je uložena po dobu 10 let ve škole nebo školském zařízení, jichž se týká, a v příslušném inspektorátu České školní inspekce. Tematickou zprávu vydává Česká školní inspekce na základě shrnutí poznatků získaných z inspekční činnosti v určitém tematickém okruhu a jejich analýzy. Tematická zpráva se po jejím zpracování bez zbytečného odkladu zveřejňuje. Výroční zpráva České školní inspekce obsahuje souhrnné poznatky o stavu vzdělávání a vzdělávací soustavy vycházející z inspekční činnosti za předcházející školní rok a zveřejňuje se každoročně v prosinci. Česká školní inspekce podává návrh na odvolání ředitele.⁷¹

Školní inspektoři, kontrolní pracovníci a přizvané osoby jsou při výkonu inspekční činnosti oprávněni a) zjišťovat ve školách a školských zařízeních a dále na pracovištích osob, kde se uskutečňuje praktické vyučování nebo odborná praxe,

⁷¹ Viz § 174.

skutečnosti, b) pořizovat kopie z dokumentace škol a školských zařízení a používat je jako doklady svých zjištění. Školní inspektoři, kontrolní pracovníci a přizvané osoby jsou povinni a) seznámit před zahájením inspekční činnosti ředitele školy nebo školského zařízení, kde bude provedena inspekční činnost, nebo v případě jeho nepřítomnosti jeho zástupce s předmětem inspekční činnosti, termínem jejího zahájení a předpokládaným termínem jejího ukončení, s časovým plánem inspekčních činností, se seznamem dokumentace školy nebo školského zařízení, která bude předmětem inspekční činnosti, s požadavky na zajištění inspekční činnosti a s dalšími okolnostmi, které jsou významné z hlediska provedení inspekční činnosti a získání objektivních výsledků, b) předložit při zahájení inspekční činnosti písemné pověření k výkonu inspekční činnosti a prokázat se průkazem školního inspektora, průkazem kontrolního pracovníka nebo občanským průkazem.

Osoby, u nichž byla provedena inspekční činnost, jsou povinny přijmout opatření k odstranění nedostatků zjištěných při inspekční činnosti bez zbytečného odkladu, nejpozději ve lhůtě stanovené Českou školní inspekcí. Na základě výsledků inspekční činnosti přijímá zřizovatel bez zbytečného odkladu opatření ve školách a školských zařízeních, které zřizuje. V případě zjištění nečinnosti školy nebo školského zařízení nebo zjištění závažných nedostatků v činnosti školy nebo školského zařízení může ústřední školní inspektor předložit orgánu, který vede školský rejstřík, návrh na výmaz školy, školského zařízení nebo oboru vzdělání ze školského rejstříku. Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem podrobnější podmínky organizace České školní inspekce a výkonu inspekční činnosti a vzor služebního průkazu školního inspektora a kontrolního pracovníka.⁷² Česká školní inspekce může podávat zřizovatelům škol a školských zařízení návrhy na vyhlášení konkursu na ředitele školy nebo školského zařízení.⁷³

Prováděcí vyhláškou⁷⁴ ke školskému zákonu je upraveno, že v čele jednotlivých inspektorátů České školní inspekce je **ředitel inspektorátu**. Pracoviště

⁷² Viz § 175.

⁷³ Viz § 176.

⁷⁴ Vyhláška č. 17/2005 Sb., o podrobnějších podmínkách organizace České školní inspekce a výkonu inspekční činnosti.

České školní inspekce jsou označena nápisem Česká školní inspekce, názvem inspektorátu a státním znakem České republiky.⁷⁵ Česká školní inspekce sestavuje návrh plánu hlavních úkolů České školní inspekce s využitím závěrů předchozích školních inspekcí, na základě požadavků ministerstva a s přihlédnutím k podnětům krajských úřadů, zřizovatelů škol a školských zařízení, ředitelů škol a školských zařízení, a školských rad. Ústřední školní inspektor předkládá ministrovi školství, mládeže a tělovýchovy každoročně v termínu a) do 15. července návrh **plánu hlavních úkolů České školní inspekce** na následující školní rok, b) do 15. července ke schválení návrh **kritérií hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání a školských služeb**, c) do 30. listopadu výroční zprávu České školní inspekce za uplynulý školní rok.

Při výkonu inspekční činnosti jsou oprávněni být přítomni ředitel školy nebo jím pověřený zaměstnanec školy a pověřený zástupce zřizovatele.⁷⁶ Vzor průkazu školního inspektora a kontrolního pracovníka obsahuje: a) státní znak, b) název „Česká školní inspekce“, c) fotografii školního inspektora nebo kontrolního pracovníka přetištěnou kulatým razítkem České školní inspekce, d) jméno, popř. jména, příjmení, případně označení absolventa vyšší odborné školy, akademický titul, nebo vědeckou hodnost, e) evidenční číslo průkazu, f) podpis ústředního školního inspektora.⁷⁷

⁷⁵ Viz § 1.

⁷⁶ Viz § 2.

⁷⁷ Viz § 3.

4 Vzdělávací politika v České republice

4.1 Úkoly vzdělávací politiky

Vzdělávací soustava (vzdělávací systém) jako soubor všech škol, školských zařízení a jiných vzdělávacích institucí, jejich pracovníků, materiálních a finančních prostředků, zahrnující legislativní úpravy, zajišťuje realizaci vzdělávání. Řízení vzdělávacího systému v zemi vychází ze strategií vzdělávací politiky a je realizováno především státní správou ve školství.⁷⁸

Klíčovou úrovní vzdělávací politiky je národní stát a jeho centrální instituce (vláda, parlament, ministerstvo). Úkolem vzdělávací politiky na této úrovni je především jasné stanovení priorit, vzdělávací koncepce, institucionálního uspořádání vzdělávací soustavy, způsobu financování a vytvoření fungujícího legislativního rámce. Centrálním exekutivním orgánem je ve většině států ministerstvo školství. Hlavní funkce ministerstva školství jsou utváření koncepce a strategie (dlouhodobá koncepce a vize, strategické plánování, řízení a uskutečňování změn a inovací), politické působení (vytváření mechanismů umožňujících participaci sociálních partnerů a vyvažování zájmů, podporování veřejné diskuse a kritiky), financování, řízení a legislativa (státní rozpočet, efektivní, spravedlivý a motivující mechanismus rozdělování finančních prostředků, legislativa, selektivní intervence v krizových situacích) a zajišťování kvality (monitorování, hodnocení a informační zpětná vazba, standardy, akreditace, centrální zkoušky, povinná část osnov, **školní inspekce**, učitelé – získávání, zvyšování a změna kvalifikací).⁷⁹ Základním koncepčním dokumentem, který stanovil cíle dalšího rozvoje vzdělávací politiky, se stal v roce 2001 **Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha**. Dále je rozpracováván prostřednictvím **dlouhodobých záměrů vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy**.

⁷⁸ Srov. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ J. *Pedagogický slovník*. 4. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003. S 310 – 311.

⁷⁹ Srov. KALOUS, J., VESELÝ, A. (eds) *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2006. S 13 – 14.

Regionální školství prošlo od roku 1990 zásadními změnami, a to v oblasti vzdělávacího soustavy, legislativními změnami pro zakotvení systémových změn ve vzdělávací soustavě, reformou veřejné správy, změnou financování školské soustavy, změnou v demografickém vývoji, vznikem a rozvojem soukromého a církevního školství, změnami v oborové soustavě, ustavením školského rejstříku, novými koncepčními materiály, školskou reformou (kurikulární reformou), nově koncipovanou evaluací, reformou maturitní a závěrečné zkoušky i začleněním do Evropské unie.

4.2 Vývoj regionálního školství po sametové revoluci

Změny v českém vzdělávacím systému v oblasti regionálního školství po roce 1989 se v průběhu let promítly do všech stupňů vzdělávání. Základní změny se týkaly povinné školní docházky, kterou plní žáci v základní škole po dobu 9 let (do roku 1990 to bylo 10 let, z toho 8 let na základní škole a 2 roky na střední škole), změnila se soustava středního školství (žáci mohou získat střední vzdělání, střední vzdělání s výučním listem a střední vzdělání s maturitní zkouškou, mohou využít zkrácené studium v případě, že již získali střední vzdělání s maturitní zkouškou nebo s výučním listem v jiném oboru), nově vznikly vyšší odborné školy (zpravidla tříleté studium zakončené absolutoriem).

Základní legislativní změny nastaly v roce 1990, kdy došlo k prvním systémovým změnám v české vzdělávací soustavě, a to zejména ke zrušení ustanovení o povinnosti jednotné ideové orientace výchovy a vzdělávání, k zavedení právní subjektivity škol a možnosti vzniku nestátních škol, tj. soukromých a církevních. Zásadní změnou v oblasti zakotvení reformy v regionálním školství byl zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů, oba s účinností od 1. ledna 2005.

System řízení a správy školství byl před rokem 1989 vysoce centralizovaný, kompetence státu ke školství byly rozděleny na několik ministerstev a vedení

komunistické strany stanovovalo a centrálně prosazovalo vzdělávací politiku, obsah vzdělávání a průběh pedagogického procesu. Správa škol regionálního školství a jeho financování byly v kompetenci Ministerstva vnitra, které řídilo jeho jednotlivé úrovně prostřednictvím školských odborů národních výborů, jejichž součástí byly i školní inspekce.

Mateřské a základní školy byly podřízeny okresním národním výborům, střední školy krajským národním výborům. Výjimkou bylo střední zdravotnické školství, jež bylo řízeno a financováno Ministerstvem zdravotnictví, a školství vojenské, které spadalo do působnosti Ministerstva obrany a bylo financováno z jeho rozpočtu. Učňovská zařízení byla součástí státních podniků a byla po správní stránce řízena jejich generálními ředitelstvími prostřednictvím příslušných rezortních ministerstev. Po roce 1989 dochází k rozsáhlé decentralizaci správy školství.

Na základě zákona č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, byly správní kompetence soustředěny do rukou MŠMT a byly zřízeny **školské úřady** jako střední článek resortní správy školství. Školy byly vyňaty z pravomocí okresních a krajských národních výborů a podřízeny těmto školským úřadům. Spolu se správními kompetencemi byly na MŠMT převedeny i odpovídající kompetence v oblasti financování škol.

Druhou zásadní změnou bylo vytvoření předpokladů pro rozvoj samosprávy v regionálním školství, která byla postavena na úrovni obcí a školských rad, jako samostatného prvku s okresní působností. Na úrovni jednotlivých škol však zákon nevytvořil samosprávnou protiváhu řediteli školy, který plnil na státních školách funkci nejnižšího článku státní správy ve školství.

Dalším významným krokem bylo zavedení právní subjektivity škol, v případě středních škol povinné a v případě mateřských a základních škol nepovinné. Zavádění právní subjektivity školy byl krok umožňující zvýšení nezávislosti škol a jejich vedení. Velká část rozhodovacích pravomocí a odpovědnosti se přesunula na nejnižší řídicí články vzdělávací soustavy, tj. na školy. Tuto změnu umožnila novela školského zákona (zákon č. 171/1990 Sb.).

Dalším krokem na získání vyšších pravomocí vedení škol se stala transformace škol na příspěvkové organizace. Významným krokem bylo také **nové postavení České školní inspekce**, která se v rámci resortu stala samostatným orgánem státní správy.

Od roku 2001 došlo k reformě veřejné správy ve školství, tj. došlo k přechodu veřejných škol a školských zařízení do působnosti krajů, kdy kompetence vykonávané orgány státní správy přešly na kraje. Školské úřady k 31. 12. 2000 ze zákona zanikly. Ke změně došlo také ve financování škol, kompetence přešly na krajské a okresní úřady.

V současnosti je ústředním orgánem státní správy pro oblast školství MŠMT, které nejen řídí výkon státní správy ve školství, ale odpovídá i za stav, koncepci a rozvoj vzdělávací soustavy. MŠMT připravuje legislativní normy, určuje centrální vzdělávací politiku a celkovou strategii, a to tím, že zpracovává a zveřejňuje **Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy**, který předkládá ke schválení vládě. Kromě MŠMT mají v oblasti vzdělávacích institucí zřizovatelské pravomoci ze školského zákona i Ministerstvo vnitra, Ministerstvo obrany, Ministerstvo spravedlnosti a Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Dřívější zřizovatelskou funkci MŠMT převzaly kraje, a to od 1. 1. 2003. MŠMT zřizuje školy a školská zařízení, především speciální školy, výchovné a diagnostické ústavy. Obce na místní úrovni v rámci samosprávy jsou odpovědné za zajištění podmínek pro povinnou školní docházku a pro předškolní vzdělávání v posledním roce před zahájením povinné školní docházky. Všechny školy získaly ze zákona právní subjektivitu, a tím i vyšší stupeň autonomie. Ředitelé škol jsou jmenováni zřizovatelem na základě konkurzního řízení. Mají plnou odpovědnost nejen za kvalitu a efektivitu vzdělávacího procesu, za finanční řízení školy, za přijímání a propouštění učitelů a za vztahy s obcí a veřejností.

V roce 2005 byl na základě zákona č. 561/2004 Sb. vytvořen nový rejstřík škol a školských zařízení, který nahradil předchozí tzv. síť škol, předškolních zařízení a školských zařízení.

V souladu s Národním programem vzdělávání v České republice (Bílou knihou) byla v roce 2005 v počátečním vzdělávání zahájena kurikulární (školská) reforma, která se odehrává na úrovni změn cílů a obsahů vzdělávání; vytváření systémů hodnocení kvality činnosti vzdělávacích institucí a kvality výsledků žáků ve vzdělávání; transformace uvnitř autonomních škol a změn v postavení a profesní činnosti pedagogických pracovníků.

Hlavním cílem vzdělávání se stává **rozvoj klíčových dovedností**, důležitých pro dnešní svět – umět se učit, komunikovat, umět řešit problémy, umět spolupracovat s ostatními, nést za své jednání a chování odpovědnost. Jde o vědomosti, dovednosti a osobnostní vlastnosti, které jsou široce využitelné, umožňují uplatnění v širokém spektru povolání, rychlou rekvalifikaci, adaptaci na změny atd. Zpřístupnění vzdělávání je pak třeba vnímat nejen z hlediska srovnatelných možností pro žáky s různými zdravotními a sociálními podmínkami, ale i z hlediska uplatnění postupů, jak žáky motivovat k aktivní účasti na vzdělávání vedení k celoživotnímu učení.

Rámcové vzdělávací programy oproti klasickým osnovám (které vycházely z určitého průměru podmínek, průměru úrovně žáků a z tradičního nastavení vyučovacích předmětů v učebním plánu a jejichž cílem bylo osvojení učiva a zhodnocení, do jaké míry ho žák zvládl a zda je schopen ho reprodukovat) nekladou důraz na učivo, ale na **výsledky vzdělávání**. Stanovují základní požadavky na vzdělávání žáků základních a středních škol ze strany státu, které si školy dále rozpracovávají a konkretizují ve svých školních vzdělávacích programech tak, aby odpovídaly konkrétním podmínkám školy, zkušenostem učitelů a skladbě žáků. Podstata změny však netkví jen v možnosti změny dokumentu, ale především ve způsobu jeho realizace, tj. v přístupu k žákům, jejich motivaci, v příznivé atmosféře, ve vytváření prostoru pro aktivní zapojení do výuky, pro samostatné hledání či tvoření.

Další zásadní otázkou byla evaluace vzdělávacího systému, která je důležitým krokem ke kvalitě vzdělávání. Externí evaluaci provádí Česká školní inspekce, interní evaluaci se uskutečňuje jako vlastní hodnocení školy, v dnešní době již bez legislativní povinnosti. Vlastní hodnocení školy je východiskem pro

zpracování výroční zprávy o činnosti školy, které tuto povinnost mají od roku 2005. Pro zjištění a hodnocení kvality vzdělávání zavedla Česká republika plošné testování žáků 5. a 9. tříd a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií a konzervatoří, realizované ve zkušebním režimu Českou školní inspekcí, od roku 1995 se žáci příslušných ročníků vybraných škol zúčastňují mezinárodních testování PISA, TIMSS, PIRLS, ICCS.

Reforma maturitní zkoušky, jejíž příprava byla započata v roce 1996, je realizována od školního roku 2010/2011. Úpravou prochází i závěrečná zkouška pro obory vzdělání s výučním listem, připravuje se nová standardizovaná závěrečná zkouška, založená na jednotném zadání.

4.3 Základní koncepční materiály

4.3.1 Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha 2001

Česká Bílá kniha je pojata jako systémový projekt, formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu.⁸⁰

V regionálním školství byly stanoveny zásadní společné otázky celého sektoru, a to **1. problematika stanovení cílů a obsahu vzdělávání (tzv. kurikulární politika); 2. veškeré formy systematicky prováděného hodnocení kvality** vztahující se jak k činnosti vzdělávacích institucí (tzv. evaluace), tak k žákům v podobě zkoušek a diagnostických postupů, **event. též hromadného zjišťování výsledků vzdělávání** (tzv. monitorování); **3. procesy změny odehrávající se uvnitř autonomně spravujících se škol; 4. postavení a profesní činnosti pedagogických pracovníků** jako hlavních nositelů proměny ve vzdělávání. Dokument dále pojednává o terciálním vzdělávání a vzdělávání dospělých. Pro každý stupeň vzdělávání dokument formuluje doporučení pro další vývoj a strategické linie vzdělávací politiky, kterými jsou: 1. Realizace celoživotního učení pro všechny

⁸⁰ Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (Bílá kniha). Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001. ISBN 80-211-0372-8. S. 96-97.

(zejména zajistit dostupnost vzdělávání a prostupnost vzdělávací soustavy na všech stupních, podporovat individualizaci a diferenciaci, realizovat systém péče o talentované a mimořádně nadané, podporovat vzdělávání znevýhodněných jedinců); 2. Přizpůsobování vzdělávacích a studijních programů potřebám života ve společnosti znalostí (zejména vypracovat Státní program vzdělávání pro děti a mládež od 3 do 19 let a podporovat implementaci v prioritních oblastech, kterými jsou zvláště cizí jazyky, informační a komunikační technologie, environmentální vzdělávání a výchova, klíčové kompetence); 3. **Monitorování a hodnocení kvality a efektivity vzdělávání** (zejména realizovat **interní evaluaci školy a externí evaluaci Českou školní inspekci**, realizovat **diagnostické hodnocení žáka na konci každého stupně základní školy**, tj. posoudit jeho dosavadní vývoj, výsledky vzdělávání i předpoklady pro jeho další vzdělávání; realizovat nové pojetí maturitní zkoušky); 4. Podpora vnitřní proměny a otevřenosti vzdělávacích institucí (zejména rozvoj autonomie škol, podporovat školy rozvojovými programy v rozšiřování nabídky zájmové činnosti a dalších aktivit); 5. Proměna role a profesní perspektivy pedagogických a akademických pracovníků (zejména vydat právní normu, která vymezení kategorie pedagogických pracovníků, zvyšovat kvalitu přípravného vzdělávání pedagogických pracovníků, dobudovat systém dalšího vzdělávání, zavést systém kariérového postupu); 6. Přejít od centralizovaného řízení k odpovědnému spolurozhodování (zejména soustředit úsilí MŠMT na klíčové strategické funkce ve vztahu ke vzdělávací soustavě, vytvořit systém komunikace se sociálními partnery, koordinovat vzdělávací politiku sladěním dlouhodobých záměrů MŠMT a dlouhodobých záměrů v jednotlivých krajích).

4.3.2 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy ČR 2002⁸¹

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR je klíčovým strategickým dokumentem státu, který vymezil základní státem podporované záměry rozvoje vzdělávací soustavy na období následujících let.

⁸¹ Dostupné na:

http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/dlouhodoby-zamer-vzdelavani.pdf

Význam tohoto dokumentu spočívá také ve vytvoření účinného nástroje, který umožní upřesnit koncepční představy státu a jednotlivých krajů v podmínkách přesunu významné části řídicích a rozhodovacích kompetencí v oblasti vzdělávání a školství ze státu na kraje. Tento Dlouhodobý záměr je prvním z řady těchto dokumentů, k jehož vydání bylo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zmocněno zákonem o státní správě a samosprávě ve školství. Dlouhodobý záměr vymezuje základní rozvojové záměry ve vzdělávání, zájem státu na jejich realizaci i rozsah a formu uvažované podpory.

Dlouhodobý záměr je postaven na těchto osmi základních prioritách: 1. Reforma a modernizace cílů a obsahu vzdělávání (zejména zesílený důraz na výuku cizích jazyků, podporu informační gramotnosti, občanské gramotnosti, důraz na diferenciaci a individualizaci vzdělávání a ohledem na specifické potřeby žáků, integrace zdravotně postižených žáků do běžných tříd, důraz na budování soustavy kurikulárních dokumentů); 2. Reforma ukončování středoškolského studia (zejména reforma maturitní zkoušky); 3. Péče o kvalitu, **monitorování a hodnocení výsledků vzdělávání** (zejména je žádoucí akcent vytvoření uceleného systému monitorování a hodnocení, které by poskytovalo všem aktérům vzdělávacího procesu relevantní informace, a vytvoření Centra pro hodnocení výsledků vzdělávání); 4. Rozvoj integrovaného diagnostického, informačního a poradenského systému v oblasti vzdělávání; 5. Optimalizace vzdělávací nabídky a institucionální struktury regionálního školství; 6. Zkvalitnění podmínek práce pedagogických a řídicích pracovníků škol; 7. Vznik veřejných vysokých škol neuniverzitního typu a rozvoj dalších forem terciárního vzdělávání; 8. Rozvoj dalšího vzdělávání jako součásti celoživotního učení.

4.3.3 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2005⁸²

Dlouhodobý záměr 2005 posuzuje změny v rozvoji společnosti a jejich vliv na vzdělávání, vyhodnocuje úkoly stanovené Dlouhodobým záměrem 2002,

⁸² Dostupné na:

http://www.msmt.cz/file/7394_1_1/

stanovuje postup dalších prací a naznačuje potřebu finančních prostředků; respektuje přitom vládou stanovené střednědobé finanční limity.

V dokumentu došlo proti Dlouhodobému záměru 2002 k několika změnám v určených strategických směrech: 1. strategické směry v Dlouhodobém záměru 2005 jsou uvozeny **celoživotním učením** a jeho realizací ve vzdělávací soustavě (počáteční vzdělávání) a v dalším vzdělávání, které se uskutečňuje po absolvování počátečního vzdělávání; 2. reforma ukončování středoškolského studia, původně stanovená jako samostatný strategický směr, je (byla tehdy) v pokročilém stádiu příprav, proto byla spojena s dalším směrem – **Zajišťování kvality, monitorování a hodnocení výsledků vzdělávání**, kam svým obsahem patří; 3. došlo ke změně názvu strategického směru „Rozvoj integrovaného diagnostického, informačního a poradenského systému v oblasti vzdělávání“ na „**Rozvoj integrovaného systému poradenství ve školství**“, jelikož dochází k propojování do jednoho vzájemně propojeného systému; 4. zásady strategického směru **Optimalizace vzdělávací nabídky a institucionální struktury regionálního školství** se nemění; v tomto dlouhodobém záměru jsou některá kritéria rozvoje zahrnuta do části **Přístup žáků ke vzdělávání a průchod žáků a studentů vzdělávací soustavou**; 5. strategický směr **Vznik veřejných vysokých škol neuniverzitního typu a rozvoj dalších forem terciárního vzdělávání** je řešen sice ve spolupráci s regionálním školstvím, ale převážně v oblasti vysokého školství; Dlouhodobý záměr 2005 zohledňuje možnosti přístupu absolventů středních škol k terciárnímu vzdělávání; 6. nově se zařazuje strategický směr **Zajišťování rovnosti příležitostí ve vzdělávání**, který zohledňuje potřeby dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, sociální soudržnost, sociálně patologické jevy a podporu jejich odstraňování.

Pro Dlouhodobý záměr 2005 bylo navrženo šest strategických směrů, ve kterých se promítají a jsou řešeny základní trendy obsahových změn: 1. Zkvalitnění a modernizace vzdělávání - kurikulární reforma (zejména je nezbytné vymezit nové cíle vzdělávání a vzdělávací obsah, směřovat k získání klíčových kompetencí, vytvořit nové kurikulární dokumenty a podpořit tvorbu školních vzdělávacích programů, zkvalitnit výuku cizích jazyků, zvyšování dovedností žáků a učitelů

v oblasti informační gramotnosti); 2. Zajišťování **kvality, monitorování a hodnocení výsledků vzdělávání** (zejména evaluace na úrovni žáka – vytvoření nástrojů pro hodnocení práce a postupu žáka, výstupní hodnocení v uzlových místech vzdělávací dráhy – hodnocení vzdělávacích výsledků v 5. a 9. ročnících základních škol, reforma maturitní zkoušky, reforma závěrečné zkoušky; evaluace na úrovni školy – autoevaluace a externí evaluace, evaluace vzdělávacího systému a jeho částí – podle krajů sektorů, typu školy); 3. Zajišťování rovnosti příležitostí ve vzdělávání; 4. Rozvoj integrovaného systému poradenství ve školství; 5. Zvyšování profesionality a společenského postavení pedagogických pracovníků; 6. Podpora dalšího vzdělávání.

4.3.4 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2007⁸³

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2007 byl zpracováván na základě § 9 až 11 a § 185 odst. 4 školského zákona. Postup, časový harmonogram práce na Dlouhodobém záměru ČR a dlouhodobých záměrech krajů upravuje vyhláška č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy.

Dlouhodobý záměr představuje z hlediska MŠMT jeden z významných nástrojů formování vzdělávací soustavy a jeho aktualizace v roce 2007 klade důraz zejména na implementaci nových školských právních předpisů přijatých v letech 2004 až 2006. Zakotvuje záměry, cíle a kritéria vzdělávací politiky doprovázené koncepční, metodickou i finanční podporou v rozvojových programech, určuje rámec dlouhodobých záměrů krajů a sjednocuje přístup jednotlivých krajů, zvláště v oblasti středních škol.

Dlouhodobý záměr ČR 2005 stanovil šest strategických směrů. V Dlouhodobém záměru ČR 2007 byly zvoleny následující základní strategické směry: A) Rovnost příležitostí ke vzdělávání (zejména zajistit rovné příležitosti ke

⁸³ Dostupné na:

<http://www.msmt.cz/ministerstvo/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-cr>

vzdělávání pro všechny v prostředí bezpečné školy, tj. podpora individuálních vzdělávacích potřeb); B) Kurikulární reforma – nástroj k modernizaci vzdělávání s důrazem na rozvoj klíčových kompetencí (zejména rozvoj a zkvalitňování systému počátečního vzdělávání s důrazem na zlepšení klíčových kompetencí žáků, podpora realizace rámcových a školních vzdělávacích programů, aktualizovat a dokončit reformu soustavy oborů vzdělání); C) Podpora cizích jazyků, informačních a komunikačních technologií (zejména zkvalitnit a rozšířit výuku cizích jazyků a podpořit rozvoj dovedností žáků i učitelů v oblasti informační gramotnosti); D) **Tvorba a zavádění systémů kvality, metod hodnocení a vlastního hodnocení škol** a školských zařízení (zejména dokončení reformy maturitní zkoušky a závěrečné zkoušky, zefektivnit metodu vlastního hodnocení škol, **využít výstupy z mezinárodních šetření pro zlepšení výsledků žáků v mezinárodním srovnání**); E) Zvyšování profesionality a zlepšování pracovních podmínek pedagogických pracovníků (zejména ohodnotit inovativní práci pedagogických pracovníků a vytvořit účinný systém dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků směřující k podpoře inovací ve vzdělávání); F) Podpora dalšího vzdělávání.

4.3.5 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2011-2015⁸⁴

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2011 navazuje na předchozí dlouhodobý záměr a rozpracovává dokumenty, které formulují základní strategické cíle školství, zejména **Programové prohlášení vlády** v oblasti regionálního školství. Při hodnocení vývoje českého školství a nového nastavení jeho cílů přihlíží také k dalším studiím, např. společnosti McKinsey & Company: Klesající výsledky českého základního a středního školství: fakta a řešení,⁸⁵ která přináší analýzu stavu českého

⁸⁴ Dostupné na:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy>

⁸⁵ Dostupné na:

http://www.mckinsey.com/locations/prague/work/probono/2010_09_02_McKinsey&Company_Klesajici_vysledky_ceskych_zakladnich_a_strednich_skol_fakta_a_reseni.pdf

vzdělávacího systému včetně možných návrhů řešení různých problémových oblastí.

Vzhledem k poklesu výsledků českých žáků v mezinárodním srovnání se zaměřuje na **zvyšování kvality vzdělávání** a na dokončení kurikulární reformy. Dlouhodobý záměr ČR obsahuje hlavní reformní kroky doplněné o další opatření vedoucí ke zkvalitnění vzdělávání a výchovy.

Základním principem Dlouhodobého záměru ČR 2011 je zvýšit **kvalitu a efektivitu** ve vzdělávání, a tím také **konkurenceschopnost** naší republiky v mezinárodním porovnání. Klade důraz na (i) **zvýšení kvality vzdělávání**, (ii) **nové metody hodnocení škol**, (iii) optimalizace nabídky vzdělávání, (iv) rozvoj odborného vzdělávání a (v) podpora pedagogickým pracovníkům.

Strategie rozvoje regionálního školství je rozdělena na hlavní reformní kroky a další opatření vedoucí ke zkvalitnění vzdělávání a výchovy. Hlavní reformní kroky rozpracovávají žádoucí směry v oblasti předškolního vzdělávání (zejména firemní školky, polytechnická výchova, opatření ke snížení počtu odkladů), v oblasti **standardizovaného hodnocení žáků škol na úrovni 5. a 9. ročníků základních škol**, včetně odpovídajících ročníků 6 a 8letých gymnázií, a další nástroje směřující ke zlepšení kvality základního vzdělávání (zejména změny obsahu základního vzdělávání – inovaci školních vzdělávacích programů, připravit doporučené orientační výstupy v jednotlivých ročnících základní školy, pravidelně zjišťovat výsledky vzdělávání žáků v 5. a 9. ročnících základních škol, další výběrová šetření, vlastní hodnocení škol, zjišťovat úroveň vzdělávání v České republice v mezinárodním srovnání – např. PISA, TIMSS, PIRLS, ICILS). V oblasti středního vzdělávání realizovat reformu maturitní zkoušky, do systému odborného vzdělávání zavést novou závěrečnou zkoušku, optimalizovat síť středních škol, podporovat zajištění kvality odborného vzdělávání a spolupráci se zaměstnavateli. Dlouhodobý záměr stanovuje kritéria rozvoje regionálního školství, kritéria přijímání do středních škol. Zabývá se podporou pedagogických pracovníků (systém odměňování, kariérní systém, další vzdělávání), vyšším odborným vzděláváním, financováním regionálního školství. V dalších opatřeních se zaměřuje např. na oblast rovných příležitostí ve vzdělávání (inkluze, děti, žáci a studenti se

speciálními vzdělávacími potřebami, cizinci, školní klima, systém poradenství ve školství).

Dlouhodobý záměr se zmiňuje taktéž o **podpoře pracovníků České školní inspekce**. Říká, že se má průběžně podporovat další vzdělávání pracovníků ČŠI a rozvíjet jejich profesní zkušenosti. Posilovat evaluační mechanismy ve vzdělávání za účasti ČŠI - postupné kroky inspekční činnosti přijímat v dohodě s MŠMT a v souladu s Dlouhodobým záměrem ČR; ve spolupráci s MŠMT také stanovit vhodné monitorovací ukazatele. Významnou podmínkou kvalitního hodnotícího systému je systematické vzdělávání a podpora rozvoje zaměstnanců České školní inspekce, protože kvalitní vzdělávání školních inspektorů a obecně zaměstnanců ČŠI je nepochybně zárukou kvalitního hodnocení vzdělávání a vzdělávací soustavy.

5 Rámec činnosti České školní inspekce

5.1 Obecné cíle vzdělávání

Školský zákon v § 2 odst. 2 definuje **obecné cíle vzdělávání**, když říká, že jimi jsou zejména: (i) rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života, (ii) získání všeobecného vzdělání nebo všeobecného a odborného vzdělání, (iii) pochopení a uplatňování zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost, (iv) pochopení a uplatňování principu rovnosti žen a mužů ve společnosti, (v) utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého, (vi) poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic, pochopení a osvojení zásad a pravidel vycházejících z evropské integrace jako základu pro soužití v národním a mezinárodním měřítku, (vii) získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví.

Ustanovení vymezuje obecné cíle vzdělávání, tedy cíle společné pro všechny oblasti vzdělávání upravené školským zákonem. Vyjádření obecných cílů vzdělávání přímo zákonem lze chápat jako **právně závazné vymezení základních priorit státu v oblasti vzdělávání podle školského zákona**, které jsou považovány za zásadní, neopominutelné a závazné nejenom pro školy a školská zařízení všech zřizovatelů, ale také pro všechny další orgány a subjekty podílející se na **vzdělávací politice státu**, formulaci vzdělávacích programů⁸⁶ či hodnocení škol, školských zařízení a vzdělávací soustavy.

Z výše uvedeného vyplývá, že obecné cíle vzdělávání by měly sloužit především jako závazné východisko při formulaci všech druhů vzdělávacích

⁸⁶ Uvedených v § 3 školského zákona.

programů či **dlouhodobých záměrů vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy**⁸⁷, při aplikaci školského zákona, **při uskutečňování vzdělávání a hodnocení jeho výsledků**, a to jak ze strany samotných škol a školských zařízení, tak například ze strany České školní inspekce při výkonu její inspekční činnosti. Školský zákon na tyto obecné cíle vzdělávání v řadě případů výslovně odkazuje.⁸⁸ V návaznosti na zásady a cíle vzdělávání stanovené školským zákonem vytváří Česká školní inspekce **kritéria hodnocení** vzdělávání ve školním roce. V návaznosti na státem stanovené strategické záměry ve vzdělávání navrhuje a po schválení realizuje **plán hlavních úkolů** s vymezením oblastí a cílů pro konkrétní školní rok.

5.2 Rámec hodnocení Českou školní inspekcí

5.2.1 Plány hlavních úkolů České školní inspekce

2006/2007

Pro hodnocení škol bylo úkolem vytvořit rámec ukazatelů a kritérií ke sledování pokroku v oblasti vzdělávání a jeho ověřování pro zjišťování postupu změn ve vzdělávání, jejichž cílem je **rozvoj klíčových kompetencí** v MŠ, ZŠ, SŠ, VOŠ, ZUŠ ve tříletém cyklu. Ověřit hodnotící kritéria pro čtenářskou a matematickou gramotnost žáků 3. a 7. ročníků a 2. ročníků SŠ, vyvinout hodnotící kritéria pro přírodovědnou gramotnost a pro oblast společenskovedního vzdělávání a v pilotáži je ověřit, hodnotit rozvoj výuky cizích jazyků, informační gramotnost, ověřit metodiku pro hodnocení řízení a ředitelů škol. V tematicky zaměřené inspekční činnosti zejména získávat a hodnotit oblast podpory výchovy ke zdraví, podpory k lidským právům a toleranci a prevenci sociálně patologických jevů, zjišťovat rovné příležitosti ve vzdělávání, analyzovat informace o přípravě škol na reformu maturitní zkoušky a postupu změn závěrečných zkoušek. Dalšími úkoly byla státní kontrola, veřejnosprávní kontrola a projekty spolupráce.

⁸⁷ Uvedených v § 9 školského zákona.

⁸⁸ Např. v § 3 odst. 1, § 15, 27 a 174 odst. 7 školského zákona.

2008/2009

Plán hlavních úkolů ČŠI na školní rok 2008/2009 obsahoval inspekční činnost pro hodnocení škol a školských zařízení zaměřenou zejména na **zjišťování a hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání** podle příslušných ŠVP, zjišťování a hodnocení naplnění ŠVP a jeho souladu s právními předpisy a RVP, inspekční činnost pro účely přiznání dotací podle zvláštního právního předpisu. Mezi další úkoly patřily státní kontrola, veřejnosprávní kontrola. Zjišťování a analýza informací o ukončování středního a vyššího odborného vzdělávání, o přijímání ke vzdělávání, o naplňování RVP PV a RVP ZV ve vybraných oblastech, o výchově ke zdraví, o vzdělávání k EVVO, o pokusných ověřováních a rozvojových programech, spolupráce při realizaci mezinárodního projektu PISA.

2009/2010

Pro školní rok byly stanoveny úkoly v oblasti hodnocení škol a školských zařízení, zejména **zjišťování podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání** podle příslušných školních vzdělávacích programů, zjišťování naplnění ŠVP a jeho souladu s RVP, v MŠ, ZŠ a SŠ. Dalšími úkoly byla státní kontrola, veřejnosprávní kontrola, zjištění a analýza informací o pokusných ověřováních z monitorování a veřejnosprávní kontroly rozvojových programů a spolupráce na realizaci mezinárodních projektů TIMSS, PIRLS a aktivitách SICI.

2010/2011

Seznam hlavních úkolů Plánu hlavních úkolů inspekční činnosti na školní rok 2010/2011⁸⁹ uvádí **inspekce v mateřských školách** (se zaměřením na zjišťování a hodnocení souladu ŠVP s právními předpisy a RVP PV, získávání a analyzování informací o vzdělávání dětí ve vybraných oblastech), **inspekce v základních školách** (se zaměřením na zjišťování a hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání podle příslušného ŠVP, zjišťování a hodnocení souladu ŠVP a právními předpisy a RVP ZV, získávání a analyzování informací o vzdělávání žáků ve vybraných oblastech RVP ZV, hodnocení ŠVP ve školních družinách a školních klubech, hodnocení vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími

⁸⁹ Dostupné na:

<http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Plan-hlavnich-ukolu/Plan-hlavnich-ukolu-inspekcnii-cinnosti-na-skolni-r>

potřebami v běžných školách, program zjišťování výsledků vzdělávání žáků v oblasti čtenářské a matematické gramotnosti ve 3. ročnících základních škol), **inspekce ve středních školách** (se zaměřením na zjišťování a hodnocení souladu ŠVP s právními předpisy a příslušným RVP, získávání a analyzování informací o vzdělávání žáků ve vybraných oblastech příslušného RVP, inspekce podmínek přijímání žáků ke vzdělávání ve střední škole, inspekce ŠVP v domovech mládeže). Dalšími úkoly byly inspekce ve vyšších odborných školách, ve speciálních školách a ve školách při diagnostických ústavech, vedení evidence školních úrazů, státní kontrola, veřejnosprávní kontrola a inspekce na základě podnětů a pro účely přiznání dotací podle zvláštního právního předpisu a účast v konkurzních řízeních.

2011/2012

Seznam hlavních úkolů Plánu hlavních úkolů inspekční činnosti na školní rok 2011/2012⁹⁰ uvádí **inspekce v mateřských školách** (se zaměřením zejména na zjišťování a hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání podle ŠVP PV, inspekci celkových školních a skupinových výsledků předškolního vzdělávání v návaznosti na přípravu dětí na povinnou školní docházku, na soulady ŠVP PV s právními předpisy a RVP PV a jejich naplnění ve vybraných oblastech RVP, podporu informační gramotnosti, podporu vzdělávání v cizích jazycích, podporu výchovy k lidským právům a toleranci v MŠ, podporu vzdělávání cizinců); **inspekce v základních školách** (se zaměřením zejména na **zjišťování a hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání** podle ŠVP ZV, podporu zavádění standardů v 5. a 9. ročnících ZŠ, zjišťování a hodnocení souladu ŠVP ZP s právními předpisy a RVP ZV a jeho naplnění ve vybraných oblastech RVP, podporu informační gramotnosti, podporu výuky cizích jazyků, podporu výchovy k lidským právům a toleranci na ZŠ, národní šetření podle § 171 odst. 2 školského zákona: Zjišťování a hodnocení výsledků ve vybraných předmětech v 5. a 9. třídách a v odpovídajících ročnících víceletých gymnázií); **inspekce ve středních školách** (se zaměřením zejména na zjišťování a hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání podle ŠVP ve středním odborném vzdělávání, zjišťování a hodnocení souladu ŠVP OV s právními předpisy a příslušnými RVP OV ve vybraných

⁹⁰ Dostupné na:

<http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Plan-hlavnich-ukolu/Plan-hlavnich-ukolu-inspekcnii-cinnosti-na-skolni-r-1>

oblastech, podporu informační gramotnosti, podporu výuky cizích jazyků, inspekce zkoušek k ukončování studia ve středním vzdělávání). Další úkoly jsou inspekce ve vyšších odborných školách, ve speciálních školách, státní kontrola, veřejnosprávní kontrola, inspekce na základě podnětů, mezinárodní aktivity a rozvoj Národního systému inspekčního hodnocení vzdělávací soustavy v ČR.

5.2.2 Kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání a školských služeb

2006/2007

Hlavní oblasti hodnocení činnosti škol v Kritériích hodnocení škol a školských zařízení ve školním roce 2006/2007⁹¹ byly rozděleny na vstupy, vzdělávací procesy a výstupy. Do vstupů byly zařazeny Vedení školy (strategie a plánování, zavádění ŠVP, ředitel školy, výstupy vlastního hodnocení, podmínky vzdělávání dětí, žáků, studentů, tj. personální podmínky, materiální podmínky, bezpečnost a ochrana zdraví, přijímání do vzdělávacího programu, ukončování studia), Partnerství (rodiče, školská rada, zřizovatel), do vzdělávacích procesů Průběh vzdělávání (klíma školy, organizování výuky, dostupnost vzdělávání, podpora rovných příležitostí ke vzdělávání, podpora dětí, žáků a studentů se specifickými vzdělávacími potřebami, poradenství) a do výstupů **Výsledky vzdělávání** (počet neúspěšných dětí, žáků a studentů ve vzdělávacím programu, přechod dětí, žáků a studentů na vyšší stupeň vzdělávání, přestupy mezi vzdělávacími programy, změny vzdělávání směřující k rozvoji klíčových dovedností, účinnost výchovných opatření, výsledky dosahované školou v rámci národních a mezinárodních šetření, výroční zprávy školy, plnění cílů vzdělávání podle ŠVP vzhledem k podmínkám žáků a zdrojům školy).

2007/2008

Hlavní oblasti hodnocení činnosti škol byly opět rozděleny na vstupy, vzdělávací procesy a výstupy. Do vstupů byly zařazeny Vedení školy nebo

⁹¹ Dostupné na:

<http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocnizpravy/Vyrocnizprava-CSI-za-skolni-rok-2006-2007>

školského zařízení (ŠVP/obsah vzdělávání, strategie a plánování, ředitel školy a řízení pedagogického procesu, dopad vlastního hodnocení a vnitřního kontrolního systému), Předpoklady školy pro naplnění ŠVP/obsahu vzdělávání (personální podmínky, bezpečné prostředí pro vzdělávání, přijímání ke vzdělávání), Partnerství. Do vzdělávacích procesů spadá Průběh vzdělávání – proces naplňování cílů ŠVP/obsahu vzdělávání (vnitřní prostředí školy, podmínky výuky a jejich využití, hodnocení dětí, žáků a studentů, účelnost a účinnost podpory dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami/nadaných). **Výstupy obsahují úspěšnost dětí, žáků a studentů ve vzdělávacím procesu.**

2008/2009

A. Rovnost příležitostí ke vzdělávání (1. Rovný přístup při přijímání ke vzdělávání, 2. Zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce, 3. Školní poradenství), B. Vedení školy/školského zařízení (4. Školní vzdělávací program/obsah vzdělávání, 5. Strategie a plánování, 6. Ředitel školy/školského zařízení), C. Předpoklady pro řádnou činnost školy/školského zařízení (7. Personální podmínky, 8. Bezpečné prostředí pro vzdělávání, 9. Materiální a finanční předpoklady), D. Průběh vzdělávání (10. Organizace vzdělávání, 11. Podpora rozvoje osobnosti dětí, žáků a studentů pedagogickým pracovníkem, 12. Projevy spoluúčasti, spolupráce a aktivity dětí, žáků a studentů v průběhu vzdělávání), 13. Hodnocení dětí, žáků a studentů v průběhu vzdělávání), E. Partnerství (14. Rozvoj partnerských vztahů školy/školského zařízení s partnery; informovanost, spolupráce, aktivity, přínosy), F. Projevy dosahování úrovně klíčových kompetencí prostřednictvím vzdělávacího obsahu (15. Zvyšování funkční gramotnosti dětí, žáků studentů – znalosti, dovednosti, postoje), G. **Výsledky vzdělávání dětí, žáků a studentů na úrovni školy** (16. Úspěšnost dětí, žáků, studentů), H. Celkové hodnocení školy/školského zařízení.

2009/2010

A. Rovnost příležitostí ke vzdělávání (1. Rovný přístup při přijímání ke vzdělávání, 2. Zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce, 3. Rovný přístup při ukončování vzdělávání, 4. Školní poradenství), B. Vedení školy/školského zařízení (5. Školní vzdělávací program/obsah vzdělávání, 6. Strategie a plánování, 7. Ředitel školy/školského zařízení), C. Předpoklady pro řádnou činnost školy/školského

zařízení (8. Personální podmínky, 9. Materiální a finanční předpoklady), D. Průběh vzdělávání (10. Organizace vzdělávání, 11. Podpora rozvoje osobnosti dětí/žáků/studentů, 12. Hodnocení projevů dětí/žáků/studentů v průběhu vzdělávání (klíčové kompetence), E. Partnerství (13. Rozvoj vztahů školy/školského zařízení s partnery), F. Úroveň klíčových kompetencí dosahovaných prostřednictvím vzdělávacího obsahu (14. Hodnocení podpory rozvoje funkční gramotnosti dětí/žáků/studentů, 15. Hodnocení úrovně vědomostí a dovedností ve vybraných předmětech kurikula RVP), G. **Výsledky vzdělávání dětí, žáků, studentů na úrovni dětí žáků, studentů** (16. Úspěšnost dětí/žáků/studentů), H. Celkové hodnocení školy/školského zařízení.

2010/2011

1. Rovný přístup ke vzdělávání, 2. Školní vzdělávací programy (vzdělávací programy), 3. Řízení školy, 4. Personální podmínky, 5. Materiální předpoklady, 6. Finanční předpoklady, 7. Efektivní organizace vzdělávání, 8. Účinná podpora rozvoje osobnosti dětí/žáků/studentů, 9. Partnerství, 10. Účinná podpora rozvoje funkčních gramotností dětí/žáků/studentů, 11. **Systematické hodnocení individuálních a skupinových výsledků vzdělávání dětí/žáků/studentů,** 12. **Systémové hodnocení celkových výsledků vzdělávání školy.**

2011/2012

1. Rovný přístup ke vzdělávání, 2. Školní vzdělávací programy (vzdělávací programy), 3. Řízení školy, 4. Personální podmínky, 5. Materiální předpoklady, 6. Finanční předpoklady, 7. Efektivní organizace ve vzdělávání, 8. Účinná podpora rozvoje osobnosti dětí, žáků a studentů, 9. Partnerství, 10. Účinná podpora rozvoje funkčních gramotností dětí, žáků, studentů, 11. **Systematické hodnocení individuálních a skupinových výsledků vzdělávání dětí, žáků a studentů,** 12. **Systémové hodnocení celkových výsledků vzdělávání školy.** Jednotlivá kritéria pro hodnocení zůstala shodná, došlo pouze ke zpřesnění znění jednotlivých znaků splnění kritéria (obsah jednotlivých kritérií).

6 Analýza inspekční činnosti v období od školního roku 2001/2002 do školního roku 2011/2012

6.1 Školní rok 2001/2002

6.1.1 Inspekční zpráva

Inspekční zpráva komplexní inspekce obsahuje *Charakteristiku školy, Hodnocení kvality vzdělávací činnosti (MŠ), Hodnocení průběhu a výsledků vzdělávání (ZŠ, SŠ), Hodnocení podmínek vzdělávání – plánování, organizování, vedení a motivování pracovníků, kontrolní mechanismy, Hodnocení efektivnosti využívání prostředků přidělených ze státního rozpočtu vzhledem k účelu jejich poskytnutí a vzhledem k učebním dokumentům, Výčet dokladů, o které se inspekční zjištění opírá a Závěr*. Inspekční zpráva orientační inspekce obsahuje *Charakteristiku školy, Hodnocení kvality vzdělávání (MŠ), Hodnocení průběhu a výsledků vzdělávání se zaměřením na hodnocení kvality vzdělávání v jednotlivých vyučovacích předmětech*, např. v českém jazyce, dějepisu, občanské výchově, základech společenských věd, v matematice, fyzice, přírodopisu, zeměpisu, biologii, chemii, tělesné výchově apod. Inspekční zprávy hodnotí velmi podrobně sledovanou výuku. Dále inspekční zpráva obsahuje *Hodnocení podmínek vzdělávání – plánování, organizování, vedení a motivování pracovníků, kontrolní mechanismy, Hodnocení efektivnosti využívání prostředků přidělených ze státního rozpočtu vzhledem k účelu jejich poskytnutí a vzhledem k učebním dokumentům, Výčet dokladů, o které se inspekční zjištění opírá a Závěr*. Součástí inspekční zprávy je hodnotící stupnice (stupeň vynikající, velmi dobrý, průměrný, pouze vyhovující, nevyhovující). Jednotlivé hodnocené oblasti ve svém shrnutí obsahují příslušný stupeň z hodnotící stupnice, stanovený na základě odborného posouzení inspekčním týmem. Z hlediska výsledků vzdělávání jsou informace uvedené v inspekčních zprávách spíše okrajové, těžiště posuzování bylo v podrobném popisu a hodnocení sledovaných hodin. Inspekční týmy se zaměřovaly především na plánování a přípravu výuky, na organizaci výuky a aplikované metody a formy práce. Hodnotící stupnice je doplněna stupni *plní, je v souladu a neplní, není v souladu*, využívané např. pro hodnocení ekonomických parametrů.

6.1.2 Souhrn inspekčních zjištění

Ve školním roce 2001/2002 inspekční činnost **kontinuálně navazovala na předchozí léta**. ČŠI provedla 2 534 inspekcí a v jejich průběhu 54 406 hospitací v hodinách teoretické a praktické výuky.⁹² V průběhu celého školního roku ČŠI také zpracovávala několik tematických úkolů většinou zadaných MŠMT jako tematické inspekce (např. sportovní gymnázia a gymnázia s třídami zaměřenými na sportovní přípravu, vzdělávání cizinců, přeřazování žáků ze zvláštních škol do základních, adaptace na první ročník ZŠ, prevence výskytu sociálně patologických jevů, výchova k lidským právům a toleranci).

V oblasti předškolního vzdělávání provedla ČŠI ve školním roce 2001/2002 v mateřských školách 969 inspekcí.⁹³ Ve výchovně-vzdělávacím procesu začínaly mnohé MŠ experimentálně uplatňovat Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a nové metodické materiály. Byl kladen důraz na sociální a emocionální výchovu, která vede dítě k uvědomování si vlastní identity. Navíc mateřské školy mnohem lépe zvládaly svoji prezentaci na veřejnosti a snažily se více získávat rodiče pro aktivní spolupráci. Celkovou úroveň jednotlivých MŠ rovněž pozitivně ovlivňoval výběr podpůrných a alternativních programů (např. Školy podporující zdraví, Začít spolu, Montessori apod.). Mateřské školy, které si některý z těchto programů zvolily, většinou patřily k nejlepším. Volba takového programu je nejen určitým indikátorem vůle školy zlepšovat svou práci, ale programy navíc stanovují dodržování určitých náročných podmínek. Kvalita organizace a volba metod práce bezprostředně souvisela s plánováním. V mateřských školách, které zaváděly progresivnější přístupy k dětem, rostla i úroveň vlastní činnosti. Podobně jako v předchozích dvou letech jsou nejkvalitnější integrované činnosti, které dávají nejvíce prostoru pro uplatnění nových způsobů práce. Naopak při klasické organizaci podle výchovných složek byly málo využívány především prožitky dětí a možnosti přirozeného učení.

⁹² Srov. Zpráva o školním roce 2001/2002. Česká školní inspekce. Praha: 2002. S. 36.

⁹³ Srov. Zpráva o školním roce 2001/2002. Česká školní inspekce. Praha: 2002. S. 36.

V oblasti základního vzdělávání provedla ČŠI ve školním roce 2001/2002 v základních školách 782 inspekcí a v jejich průběhu inspekční hospitace s důrazem na častější sledování průběhu výuky v jednotlivých ročnících 2. stupně. Bylo zjištěno, že řada škol již vytváří a úspěšně realizuje vlastní dlouhodobou koncepci a profilaci s cílem umožnit i specificky orientovaným žákům plnou realizaci. Na 1. stupni byly zřetelné progresivní trendy výuky. Informační systémy škol byly obsahově i technicky dokonalejší, zlepšilo se vybavení výpočetní technikou a zvýšila se počítačová gramotnost žáků i učitelů. Školy dobře prezentují své úspěchy na veřejnosti. Negativem bylo zjištění, že ředitelé se více zabývají ekonomikou a administrativou škol na úkor aktivního vstupu do pedagogického procesu. Většina škol neměla vytvořený účinný systém vlastní evaluace. Účinnost kontroly pedagogické činnosti snižuje povrchně prováděná analýza poznatků vedoucími pracovníky škol. Bylo shledáno, že styl vyučování na 2. stupni je spíše receptivní, než činnostní, málo podporuje rozvoj kreativity, komunikativních dovedností a logického myšlení žáků.

V oblasti středního školství provedla ČŠI ve školním roce 2001/2002 celkem 304 inspekcí. K pozitivním zjištěním patřilo větší používání výpočetní techniky a nových informačních technologií, výpočetní technika byla žákům stále častěji zpřístupňována i v době mimo pravidelnou výuku, zvýšila se pozornost věnovaná prevenci výskytu sociálně patologických jevů. Z inspekcí ve středních školách vyplývala skutečnost, že ve velkém počtu středních škol, s výjimkou většiny gymnázií, přetrvává stereotypní frontální výuka s výrazně převažující aktivitou učitele.

6.2 Školní rok 2002/2003

6.2.1 Inspekční zpráva

Inspekční zpráva komplexní inspekce obsahuje *Charakteristiku školy, Předmět inspekční a kontrolní činnosti, Hodnocení personálních podmínek vzdělávání a výchovy vzhledem ke schváleným učebním dokumentům, Hodnocení materiálně-technických podmínek vzdělávání a výchovy vzhledem ke schváleným učebním*

*dokumentům, Hodnocení průběhu a výsledků vzdělávání, Další zjištění, Hodnocení efektivnosti využívání prostředků přidělených ze státního rozpočtu vzhledem k účelu jejich poskytnutí a vzhledem k učebním dokumentům a Výčet dokladů, o které se inspekční zjištění opírá. Ve srovnání s předchozím inspekčním rokem je uveden předmět inspekční a kontrolní činnosti, ve kterém jsou specifikovány posuzované oblasti. Hodnocení průběhu a výsledků vzdělávání bylo zaměřeno na průběh a výsledky v **konkrétních vyučovacích předmětech**, např. v českém jazyce, anglickém jazyce, v matematice, esteticko-výchovných předmětech, v dějepisu, zeměpisu, občanské výchově. Inspekční týmy hodnotily převážně přípravu učitelů, jejich aktivity, podmínky, ve kterých se vzdělávání uskutečňovalo a použité metody a formy. Výsledky vzdělávání byly hodnoceny pouze okrajově. Hodnotící stupnice, která byla stále součástí inspekční zprávy, nedoznala změn. Stupně *vynikající, velmi dobrý, průměrný, pouze vyhovující, nevyhovující* jsou uvedeny u většiny shrnujících textů jednotlivých kapitol. Součástí stupnice byl také stupeň *Plní, je v souladu* a *Neplní, není v souladu*, používaný k hodnocení dalších zjištění, např. soulad rozhodnutí o zařazení do sítě škol, předškolních zařízení a školských zařízení se zřizovací listinou.*

Inspekční zpráva orientační inspekce obsahuje *Charakteristiku školy, Předmět inspekční a kontrolní činnosti, Hodnocení personálních podmínek vzdělávání a výchovy vzhledem ke schváleným učebním dokumentům, Hodnocení materiálně-technických podmínek vzdělávání a výchovy vzhledem ke schváleným učebním dokumentům, Hodnocení průběhu a výsledků vzdělávání a výchovy ve škole dle předmětu inspekční a kontrolní činnosti, Součásti školy* (např. školní jídelna), *Další zjištění* (např. soulad rozhodnutí o zařazení školy do sítě škol se zřizovací listinou, prezentace školy na veřejnosti), *Výčet dokladů, o které se inspekční zjištění opírá* a *Závěr*. Veškeré posuzované oblasti obsahují hodnocení v souladu s připojenou hodnotící stupnicí, shodnou s hodnotící stupnicí pro komplexní inspekce. Hodnocení průběhu a výsledků vzdělávání je zaměřeno také na podrobný popis a průběh výuky vybraných vyučovacích předmětů.

6.2.2 Souhrn inspekčních zjištění

ČŠI provedla v daném období 2 257 inspekcí a v jejich průběhu 49 173 hospitací v hodinách teoretické a praktické výuky.⁹⁴ K dalším tematickým úkolům patřilo zejména vzdělávání cizinců, vzdělávání individuálně integrovaných žáků, vzdělávání ve speciálních školách zřizovaných církvemi, účinnost prevence sociálně patologických jevů, činnost školních družin.

V předškolním vzdělávání byl celý školní rok charakteristický značnými změnami v síti mateřských škol, docházelo k různým variantám jejich slučování s dalšími MŠ nebo i s jinými subjekty. Pro školní rok 2002/2003 bylo dále příznačné, že naprostá většina mateřských škol se začala připravovat na práci s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Příprava na tvorbu školních vzdělávacích programů významně ovlivnila zkvalitnění výchovně-vzdělávací práce. Odklon od doposud převažujícího modelu, zaměřeného na jednotlivé složky výchovy, způsobil, že učitelky volily takové postupy, které podporovaly spíše přirozené učení, založené na činnostech a zkušenostech dětí. Efektivitu výchovně-vzdělávacího procesu se tak podařilo zvýšit. Dokládá to zlepšení, které nastalo ve všech sledovaných jevech, zejména pak v řízených aktivitách.

V základním vzdělávání je nadále uplatňován i program Obecná škola, ovšem v podstatně menším počtu základních škol. V některých z nich se však organizace výuky, formy a metody vzdělávací práce učitelů a žáků blíží spíše principům programu Základní škola. Jen ojediněle jsou zaznamenávány další vzdělávací koncepce, např. waldorfské, montessoriovské školy, Národní škola, příp. i jiné projekty. Základní vzdělávání žáků je zajišťováno bez výraznějších organizačních nedostatků, vlastní výuka ve většině navštívených škol měla dobrou úroveň. Více než 80 % sledovaných hodin bylo obsahově a materiálně pečlivě připraveno. Výběr forem a metod vzdělávací a výchovné práce učitelů byl poznamenán zažitými didaktickými stereotypy, které nejsou vzhledem ke

⁹⁴ Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2002/2003. Praha: 2003. S. 4.

vzrůstající rozmanitosti populace vždy nejvhodnější. Stále však platí, že na 1. stupni je vyučování pestřejší, učitelé více využívají progresivní prvky výuky s aktivnější účastí žáků na řešení úloh, což je reflektováno v posouzení kvality jejího průběhu. Systém hodnocení úrovně žákovských vědomostí a dovedností je orientován především na získávání dostatečného množství podkladů pro finální klasifikaci. Ke zjištěným pozitivům lze řadit zapojení škol do projektů Zdravá škola, Začít spolu, Partnerství škol aj., je zřetelnější podpora činnostního učení. Negativem ve výuce při plánování a organizování výuky byla skutečnost, že učitelé častěji vycházejí z obsahu a skladby používaných učebnic než z osnov, což vede k přetěžování žáků poznatky rozšiřujícího učiva na úkor zvládnutí a upevnění základního učiva. Rozsáhlé zavádění výpočetní techniky a informačních technologií do škol zatím není doprovázeno jejich efektivním využíváním v běžných hodinách.

Ve středním vzdělávání bylo dodržování učebních osnov ve srovnání s předchozími lety především po obsahové stránce důslednější, často však není kladen důraz na rozvoj kompetencí žáků daných profilem absolventa. V teoretickém vyučování převažovala frontální výuka. Používané vyučovací postupy byly převážně zaměřeny na paměťové zvládnutí učiva, méně často vedly žáky k tvůrčímu myšlení. K pozitivům lze zařadit širokou nabídku volitelných a nepovinných předmětů v gymnáziích, která umožňuje profilaci žáků, motivaci a zájem žáků o studium zvoleného cizího jazyka výrazně zvyšuje vytváření kontaktů mimo školní prostředí (exkurze, výměnné studijní a poznávací pobyty v zemích studovaného jazyka), zlepšuje se vybavení škol výpočetní technikou a její využití ve vnitřním i vnějším informačním systému.

6.3 Školní rok 2003/2004

6.3.1 Inspekční zpráva

Inspekční zpráva dalšího inspekčního roku zůstává v podobném vzoru jako v letech předchozích. Obsahuje *Předmět inspekční činnosti*, *Charakteristiku školy*, *Hodnocení personálních podmínek vzdělávací a výchovné činnosti vzhledem ke schváleným dokumentům*, *Hodnocení materiálně-technických podmínek vzdělávací*

a výchovné činnosti vzhledem ke schváleným učebním dokumentům. Dále Hodnocení průběhu a výsledků vzdělávání a výchovy, která kromě uvedení vzdělávacích programů popisuje a hodnotí zejména průběh výuky ve vybraných předmětech, např. v matematice, v českém jazyce, prvouce, přírodovědě, vlastivědě, přírodopisu, ve fyzice. V části inspekčních zpráv samostatná podkapitola s názvem Výsledky vzdělávání zjišťované školou přináší stručnou informaci o přístupu vyučujících, případně školy, ke zjišťování výsledků žáků. V inspekčních zprávách se začíná vyskytovat stručné sdělení o sledování úspěšnosti žáků. Stále převažuje rozsáhlý popis sledovaných vyučovacích hodin, zejména se zaměřením na aktivity učitelů a jejich přístupu k žákům, méně se zabývá samotnými žáky, jejich znalostmi, dovednostmi, nevyskytuje se přístup k rozvoji funkčních gramotností a klíčových kompetencí. Následuje Hodnocení součástí školy, tj. školní družiny, Další zjištění, Výčet dokladů, o které se inspekční zjištění opírá a Závěr. Nezměněná je rovněž hodnotící stupnice. Zůstává na stupních vynikající, velmi dobrý, dobrý, vyhovující a nevyhovující, pro další zjišťování stupnice není uvedena. Zveřejněná stupnice je používána v inspekčních zprávách k hodnocení každé ze sledovaných oblastí i pro hodnocení průběhu výuky jednotlivých předmětů.

6.3.2 Souhrn inspekčních zjištění

ČŠI uskutečnila v daném období 2 186 inspekcí. Při inspekcích vykonali inspektoři 55 481 hospitací v hodinách teoretické a praktické výuky.⁹⁵ V tematických inspekcích bylo zjišťováno zejména rozšíření učebních plánů vzdělávacích programů pro základní vzdělávání, autoevaluace základních a středních škol, vzdělávání cizinců, sledování kvality výuky německého jazyka, kvalita odborného výcviku na smluvních pracovištích, hodnocení výchovy a vzdělávání k lidským právům a toleranci, zjišťování a hodnocení účinnosti prevence sociálně patologických jevů ve školách a školských zařízeních, začlenění tematiky ochrany člověka za mimořádných událostí a první pomoci do vzdělávacích programů škol, úrazovost ve školách.

⁹⁵ Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2003/2004. Praha: 2004. S. 14.

V předškolním vzdělávání téměř ve všech mateřských školách pokračoval trend nového způsobu plánování prostřednictvím třídních a školních vzdělávacích programů vytvářených podle RVP PV. Pozitivně byl hodnocen rozvoj týmové spolupráce, ztotožňování pedagogů s principy RVP PV se prohlubuje a v souvislosti s tímto jevem dochází i k pozitivním změnám pedagogického stylu.

V základním vzdělávání se znovu potvrdilo prioritní postavení vzdělávacího programu Základní škola. Vyskytovaly se častější úpravy vzdělávacího programu Základní škola jeho propojením s různými projekty, např. Tvořivá škola, Dokážu to, Začít spolu, Zdravá škola. Školy doplňovaly své vzdělávací programy úkoly pro primární prevenci sociálně patologických jevů. Poznatky z hospitací potvrdily, že ani v tomto školním roce se vyučujícím nedařilo dostatečně rozvíjet komunikativní schopnosti a dovednosti žáků. Povinná výuka s dostupnou podporou výpočetní, ale i další didaktické techniky byla ve školním roce spíše výjimkou. Ve školách chyběla systematická evaluace. Výsledky těchto převážně velmi úzce pojatých sebehodnotících procesů se do dalšího plánování rozvoje promítaly výjimečně a málo ovlivňovaly další činnost školy.

Ve středním vzdělávání ve sledovaném teoretickém vyučování přetrvává trend učitelů v používání metody frontální nediferencované výuky zaměřené na množství sdělených informací, než kooperativní výuky doprovázené tvořivou prací žáků. Pozitivem je snaha středních škol o zapojení do projektů realizovaných ve spolupráci se zahraničními školami stejného nebo podobného zaměření. Některé školy postupně vytvářejí autoevaluační systém. Nabídka studijních a učebních oborů je ve středních školách regulována zřizovatelem, pozitivem je skutečnost, že střední školy reagují na vývoj trhu práce inovováním vzdělávacích programů.

6.4 Školní rok 2004/2005

6.4.1 Inspekční zpráva

Inspekční zpráva obsahuje *Charakteristiku školy, Předmět inspekce, Personální podmínky vzdělávání, Materiálně-technické podmínky vzdělávání,*

Průběh a výsledky vzdělávání, Další zjištění, Výčet dokladů, o které se inspekční zjištění opírá a Závěr. Názvy jednotlivých částí inspekční zprávy doznaly změn ve smyslu zjednodušení, obsahově však zůstávají shodné s předchozími inspekčními školními roky, a to včetně základní a obsahově nejširší části, ve které inspekční tým hodnotí průběh a výsledky vzdělávání. Inspekce se zaměřuje na sledování výuky v jednotlivých předmětech, a to např. v českém jazyce, dějepisu, v základech společenských věd, anglickém jazyce, matematice, deskriptivní geometrii, biologii, chemii, tělesné výchově, hudební výchově. Výsledky vzdělávání jsou v inspekční zprávě zmíněny pouze okrajově. Jednotlivé oblasti, předměty či skupiny předmětů jsou hodnoceny v souladu se stupnicí uvedenou v závěru inspekční zprávy. Hodnotící stupnice zůstala ve srovnání s předchozím školním rokem nezměněna, škála pro hodnocení je v podobě stupně *vynikající, velmi dobrý, dobrý (průměrný), vyhovující, nevyhovující.*

6.4.2 Souhrn inspekčních zjištění

Česká školní inspekce zjišťovala a hodnotila úroveň vzdělávání ve školním roce 2004/2005 v 825 mateřských školách⁹⁶, v 715 základních školách a ve 325 středních školách a pracovištích praktického vyučování.

V předškolním vzdělávání byl pozitivně hodnocen průběh vzdělávání. Pozornost se soustředila na samostatné mateřské školy, subjekty vzniklé sloučením několika MŠ i mateřské školy, které jsou součástí základních škol. Byly zjištěny velmi dobré personální i materiálně-technické podmínky vzdělávání v MŠ. K nedostatkům lze přiřadit kapacitu mateřských škol, která v budoucnu nemusí stačit zvyšujícímu se zájmu rodičů o umístění dětí v MŠ, zvláště v posledním roce před zahájením povinné školní docházky. Dále byla zjištěna nepřipravenost a nižší zájem ředitelů ZŠ o předškolní vzdělávání u MŠ, které jsou součástí těchto základních škol.

⁹⁶ Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2004/2005. Praha: 2005. S. 5.

V základním vzdělávání převažovala stále výuka podle vzdělávacího programu Základní škola. Zejména velké městské školy nadále využívají upravenou verzi programu Základní škola a zřizují třídy s rozšířenou výukou některých předmětů. Nejčastěji byla rozšířena výuka cizích jazyků, matematiky, dalších přírodovědných předmětů a také tělesné výchovy.

Ve středním vzdělávání v oblasti materiálně technických podmínek školy nadále upřednostňovaly modernizaci počítačového vybavení. Přibylo škol, které zřídily multimediální učebny. Žáci měli většinou přístup k počítačům včetně internetu i mimo vyučování. Ve vybraných tématech dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků převažovalo využití prostředků ICT ve výuce a zdokonalování komunikace v cizích jazycích. Jen ojediněle bylo vzdělávání zaměřeno na objasňování kurikulární reformy. Do obsahu vzdělávání nebylo systematicky začleňováno osvojování vyučovacích metod, které přispívají k rozvoji způsobilosti žáků k aktivnímu učení.

6.5 Školní rok 2005/2006

6.5.1 Inspekční zpráva

Inspekční zpráva ve školním roce 2005/2006 doznala jistých změn. Obsahuje *Základní údaje, Předmět inspekce, Inspekční zjištění*, a to např. v oblasti Hodnocení úprav vzdělávacích programů a úrovně řízení v oblasti personálních podmínek a DVPP, základní zjištění v oblasti rozvoje osobnosti žáka a rovných příležitostí ke vzdělávání a sledování rozvoje vlastního hodnocení školy, dále Hodnocení oblastí prevence sociálně patologických jevů či tematické zjišťování o výuce cizích jazyků. Text inspekční zprávy uzavírá *Výčet dokladů, o které se inspekční zjištění opírá a Závěr*. Nově byla zavedena hodnotící stupnice pro hodnocení jednotlivých oblastí stanovených předmětem inspekce. Obsahuje stupně *rizikový stav* (podprůměrné, nepříznivé, nedostačující, vyžaduje zásadní změnu, velká rizika), *standardní* (funkční, průměrné, stav nevyžaduje zásadní změnu, únosná rizika) a *příklad dobré praxe* (vynikající, nadstandardní, příkladné).

6.5.2 Souhrn inspekčních zjištění

Inspekce se v mateřských školách zaměřila zejména na hodnocení dopadů nových předpisů v praxi mateřských škol, hodnocení podmínek vzdělávání podle školního vzdělávacího programu a soulad školního vzdělávacího programu s rámcovým vzdělávacím programem v souvislosti s postupem kurikulární reformy. Jednou ze sledovaných oblastí byla úroveň personálního řízení a další vzdělávání pedagogických pracovníků. V tematicky zaměřené inspekční činnosti byly zjišťovány a analyzovány informace o výchově ke zdraví, byl sledován rozvoj vlastního hodnocení a informace o vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.

Inspekce byla realizována ve 482 mateřských školách.⁹⁷ Povinnost postupovat v mateřských školách podle Rámcového vzdělávacího programu PV, vydaného s účinností od 1. března 2005, je vymezena od 1. září 2007. Inspekce hodnotila přípravu školních vzdělávacích programů, informovanost o RVP PV, připravenost ředitelky a učitelky na nové úkoly. Ve všech sledovaných mateřských školách byl zpracován školní vzdělávací program. Z inspekcí v MŠ vyplývá jedno zásadní riziko pro práci se školním vzdělávacím programem a pro jeho realizaci. Nezkušené ředitelky stále uplatňují postupy, které postrádají důsledné analýzy, dlouhodobé plánování, týmové řízení apod. S výjimkou sloučených subjektů často nepocítují potřebu angažovat do řídicích procesů učitelky a přizvat je ke společné odpovědnosti za zvýšení kvality vzdělávání.

Inspekce v základním vzdělávání proběhla v 837 základních školách. Zaměřila se na hodnocení dopadů změn, které vyplývají ze školského zákona v praxi základních škol, na hodnocení přípravy a ověřování školních vzdělávacích programů v pilotních školách a inovací obsahu základního vzdělávání v souvislosti se zaváděním kurikulární reformy, na hodnocení úrovně řízení v personální oblasti a dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a na rozvoj vlastního hodnocení. Na 1. stupni základních škol byly tematicky zaměřené inspekce orientovány na výchovu ke zdraví, vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a na

⁹⁷ Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2005/2006. Praha: 2006. S. 4.

prevenci sociálně patologických jevů. Na 2. stupni základních škol bylo náplní tematicky zaměřených inspekcí využití informačních a komunikačních technologií ve výuce, vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, prevence sociálně patologických jevů (zejména šikany), výchova ke zdraví, výchova k lidským právům a toleranci, vzdělávání cizinců, zajištění rovnosti mužů a žen a rovných příležitostí ke vzdělávání, výuka cizích jazyků a pilotní ověřování hodnotících postupů při zjišťování úrovně čtenářské gramotnosti. Povinnost postupovat v základních školách podle platného Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, vydaného s účinností od 1. září 2005, je vymezena od 1. září 2007.

Ve středním vzdělávání proběhla inspekční činnost v 508 středních školách a ve 2 konzervatořích. Inspekce hodnotila podmínky vzdělávání podle školních vzdělávacích programů v pilotních projektech ověřování návrhů rámcových programů vzdělávání v gymnáziích a ve vybraných oborech středních odborných škol. Podle postupu kurikulární reformy v ostatních středních školách byly hodnoceny podmínky pro reformu maturitní zkoušky a závěrečné zkoušky ve vybraných oborech s výučním listem. Dále inspekce ve školách hodnotila úroveň personálního řízení a další vzdělávání pedagogických pracovníků. Byly uskutečněny tematicky zaměřené inspekce zejména na využití informační a komunikační techniky ve výuce, sledování prevence sociálně patologických jevů, zejména zneužívání návykových látek, rozvoj vlastního hodnocení, posouzení finančních podmínek, na výuku cizích jazyků a na přijímání žáků a dalších uchazečů ke studiu.

6.6 Školní rok 2006/2007

6.6.1 Inspekční zpráva

Inspekční zpráva ve školním roce 2006/2007 obsahuje *Základní údaje*, *Předmět inspekce*, *Inspekční zjištění*, a to např. v oblasti Zjišťování a hodnocení formálních podmínek vzdělávání podle vybraných ustanovení školského zákona, Dopad informačních a komunikačních technologií na výuku a učení (informační

gramotnost), *Výčet dokladů, o které se inspekční zjištění opírá* a *Závěr*. Shodná s loňským inspekčním rokem zůstala i hodnotící stupnice v podobě stupňů *rizikový stav* (podprůměrný stav), *standardní* (průměrný stav) a *příklad dobré praxe* (nadprůměrný stav). Převážně se jednalo o zjišťování podmínek pro vzdělávání, menší důraz byl kladen na zjišťování průběhu a výsledků vzdělávání.

6.6.2 Souhrn inspekčních zjištění

V uplynulém školním roce zahájila ČŠI tříletý cyklus hodnocení škol. Hlavní témata pro hodnocení vzdělávání jsou vybrána podle vydaných rámcových vzdělávacích programů. V rámci tematických inspekcí byla zjišťována výuka cizích jazyků, informační gramotnost, čtenářská gramotnost, matematická gramotnost a vzdělávání cizinců v ČR.

Inspekční činnost byla realizována celkem v 1 563 mateřských školách.⁹⁸ Inspekce vycházela z kritérií hodnocení schválených pro školní rok 2006/2007, byly využity poznatky z 950 inspekčních hospitací, z tematických inspekcí a kontrolních zjištění. Inspekce se zaměřila na získávání poznatků o vzniku a přípravě ŠVP, využití nabídky rozvojových projektů metodické podpory pro přípravu pedagogických pracovníků a využití výsledků rozvojových projektů při tvorbě ŠVP.

V základním vzdělávání byla inspekční činnost realizována celkem ve 2 017 základních školách. Inspekce vycházela z kritérií hodnocení schválených pro školní rok 2006/2007, byly využity poznatky z 2 467 inspekčních hospitací, z tematických inspekcí a kontrolních zjištění. Ve vymezení klíčových oblastí činnosti navštívených ZŠ dominuje podpora vzdělávání v ICT a jazykového vzdělávání. Ve všech základních školách bylo dokončováno zpracování ŠVP. Intenzivní příprava ŠVP ve většině škol pozitivně ovlivnila činnost pedagogických rad. Začínají se více zabývat vzdělávací činností školy jako celku a získávají zkušenosti z projednávání struktury i zpracovaného vlastního hodnocení školy. Vlastní hodnocení školy podle

⁹⁸ Srov. Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2006/2007. Praha: 2007. S. 6-7.

příslušné vyhlášky již zpracovali ředitelé 60 % navštívených škol, avšak jen ve dvou třetinách z nich se promítlo do výročních zpráv.

Ve středním vzdělávání byla realizována inspekční činnost celkem v 742 středních školách, byly využity poznatky z 1 772 inspekčních hospitací, z tematických inspekcí a kontrolních zjištění. Ve všech středních školách byla uskutečněna inspekce zřizovacích listin a souladu rozhodnutí o zařazení do školského rejstříku se skutečností. V navštívených školách dominuje podpora vzdělávání v ICT a jazykového vzdělávání.

6.7 Školní rok 2007/2008

6.7.1 Inspekční zpráva

Inspekční zpráva dalšího inspekčního roku obsahuje *Předmět inspekční činnosti* s podrobným rozpisem cílů inspekční činnosti, *Inspekční zjištění*, do kterých jsou zařazeny základní údaje, hodnocení školy (např. školní vzdělávací program, strategie a plánování, ředitel školy a řízení pedagogického procesu, dopad vlastního hodnocení a vnitřního kontrolního systému na vzdělávání, personální podmínky, bezpečné prostředí pro vzdělávání, přijímání ke vzdělávání, přínos partnerství pro rozhodování vedení školy, podmínky výuky a jejich využití, hodnocení žáků, účelnost a účinnost podpory žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a nadaných a **úspěšnost žáků**), *Závěrečné hodnocení* a *Seznam písemností, o které se inspekční zjištění opírá*. Hodnotící stupnice *podprůměr, průměr* a *nadprůměr* je využíváno pro hodnocení většiny oblastí inspekční zprávy.

6.7.2 Souhrn inspekčních zjištění

Inspekční systém prošel další etapou **vlastní transformace**, nové inspekční postupy aplikovaly významné výsledky národních a mezinárodních pedagogických výzkumů. Inspekční činnost probíhala s ohledem na zavedení školních vzdělávacích programů v předškolním vzdělávání, na postupný náběh školních vzdělávacích

programů v základním vzdělávání (1. a 6. ročníky ZŠ, primy osmiletých gymnázií) a na přípravné období tvorby vzdělávacích programů ve středních školách. ČŠI navštívila 1 716 škol a školských zařízení a provedla 8 674 inspekčních hospitací.⁹⁹ Pro institucionální hodnocení byly vymezeny následující hlavní oblasti hodnocení: vedení školy a školského zařízení, předpoklady školy pro naplnění ŠVP nebo povinného obsahu vzdělávání podle platných vzdělávacích dokumentů v přechodném období, partnerství škol, procesy naplňování vzdělávacích cílů v průběhu vzdělávání a sledování celkové úspěšnosti dětí, žáků a studentů ve vzdělávacích programech školy. ČŠI v tematických inspekčních zprávách podporu rozvoje funkčních gramotností, a to zejména přírodovědné a sociální. Inspekční činnosti se zaměřily na bezpečné a zdravé prostředí pro vzdělávání, personální předpoklady Na všech stupních vzdělávání ČŠI hodnotila rovnost příležitostí ke vzdělávání, podporu výuky cizích jazyků a ICT, zavádění metod hodnocení a vlastního hodnocení škol a využití a přínos rozvojových projektů v činnosti škol v jednotlivých krajích.

6.8 Školní rok 2008/2009

6.8.1 Inspekční zpráva

Osnova inspekční zprávy školního roku 2008/2009 je inovovaná a obsahuje *Předmět inspekční činnosti*, ve kterém je přesně stanoven inspekční úkol, resp. jeho stanovení v souladu se školským zákonem, *Charakteristiku/Popis školy*, udávající informaci o vzdělávací nabídce a zachycuje profilaci školy včetně všech změn ve sledovaném období, resp. za poslední 3 roky, *Ekonomické a materiální předpoklady školy* přinášející informaci o hodnocení čerpání finančních prostředků ze státního rozpočtu, od zřizovatele a z dalších zdrojů, jejich efektivní využívání pro podporu realizace školních vzdělávacích programů. Stěženi část inspekční zprávy *Hodnocení školy* není ve své osnově zcela jednotná, obvykle však zahrnuje rovnost příležitostí ke vzdělávání, vedení školy včetně školního vzdělávacího programu, předpoklady pro řádnou činnost školy (personální podmínky, bezpečné prostředí pro vzdělávání),

⁹⁹ Srov. Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2007/2008. Praha: 2008. S. 8.

průběh vzdělávání, partnerství, projevy dosahování úrovně klíčových kompetencí prostřednictvím vzdělávacího obsahu a **výsledky vzdělávání** na úrovni školy. Následuje *Celkové hodnocení školy*, uvádějící souhrn všech zjištění, a *Seznam písemností, o které se inspekční zjištění opírá*. Inspekční zpráva neobsahuje hodnotící stupnici. Každou z hodnocených částí uzavírá krátké souhrnné hodnocení včetně použití různých hodnotících výrazů (např. požadovaná úroveň, vynikající, příkladná, nadprůměrné, nebyla zjištěna rizika, průměrné, standardní apod.). Obecnou kvalitativní charakteristiku čtyřstupňového hodnocení zveřejnila ČŠI ve výroční zprávě.¹⁰⁰ Česká školní inspekce přešla od dosud používaného třístupňového hodnocení k institucionálnímu hodnocení podle kritériálního rámce ve čtyřech úrovních. Cílem je stanovit, zda škola dosahuje v daném kritériu hodnocení běžného standardu pro daný druh školy nebo školského zařízení, zda je jeho činnost nadstandardní, případně že standardu nedosahuje nebo je činnost školy či školského zařízení riziková, a to buď s možností odstranění nedostatků anebo stav odpovídá požadavkům na výmaz ze školského rejstříku.

6.8.2 Souhrn inspekčních zjištění

Pro inspekční činnost, která byla uskutečňována podle Plánu hlavních úkolů České školní inspekce na školní rok 2008/2009, se základním kritériem stala zejména účinnost podpory rozvoje osobnosti dítěte, žáka a studenta a dosahování cílů vzdělávání ze strany konkrétních právnických osob vykonávajících činnost škol a školských zařízení. Při hodnocení škol a jejich aktivit ČŠI vychází z principu legality a ochrany práv dítěte ve vzdělávání. ČŠI sleduje inovace obsahu vzdělávacích programů a studijních materiálů, inovace metod a forem vzdělávání a vývoj vlastního hodnocení škol. V uplynulém školním roce se ČŠI zaměřila v hlavních tematických šetřeních na pokrok ve výuce anglického jazyka, vybavenost prostředky ICT a jejich využití ve výuce. Ke stálým prioritám ČŠI patří hodnocení naplnění cílů rovného přístupu ke vzdělávání na všech stupních a zjišťování podpory žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Důležitým úkolem ČŠI bylo první hodnocení platných školních vzdělávacích programů

¹⁰⁰ Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2008/2009. Praha: 2009. S. 102.

především v předškolním a základním vzdělávání a jejich souladu s vydanými rámcovými vzdělávacími programy. Celkem již bylo hodnoceno 3 505 ŠVP. Inspekční týmy ČŠI navštívily 5 810 škol a školských zařízení a realizovaly 13 530 inspekčních hospitací.¹⁰¹

Oblast **výsledků** z pohledu ČŠI zahrnuje nabídku vzdělávání, zejména ŠVP, celkové výsledky, skupinovou a individuální podporu ve vybraných vzdělávacích oblastech a podporu rozvoje funkčních gramotností. Celkové výsledky mateřských škol jsou hodnoceny velmi okrajově, s odkazem na krátké období uplatňování ŠVP v praxi. Zahrnují informaci o dětech s odloženou školní docházkou, naplňování cílů minimálních preventivních programů, přístup školy k výchově ke zdraví, k ekologickým tématům apod.¹⁰² Podobně celkové školní, skupinové a individuální výsledky v základním vzdělávání nelze podle ČŠI hodnotit vzhledem k tomu, že ŠVP nejsou zatím uplatněny ve všech ročnících. ČŠI sledovala podíl žáků s nedokončeným základním vzděláním, počet nepřítomných žáků, počet zameškaných hodin. Dále se k výsledkům přiřazují podpůrné aktivity školy, např. inovace obsahu, výchova ke zdraví, prevence sociálně patologických jevů, rozšířená výuka vybraných předmětů či podpora nadaným žákům. V oblasti výsledků ve středním vzdělávání hodnotila ČŠI úspěšnost uchazečů v prvním kole přijímacího řízení a výsledky zkoušek k ukončení středního vzdělání. V oblasti výsledků byla ve středním vzdělávání dále zjištěna nižší míra podpory individuální integrace, případně u nadaných žáků.

6.9 Školní rok 2009/2010

6.9.1 Inspekční zpráva

Inspekční zpráva školního roku 2009/2010 je téměř shodná s předchozím školním rokem. Obsahuje *Předmět inspekční činnosti, Charakteristiku školy, Ekonomické a materiální předpoklady školy, Hodnocení školy*, které zahrnuje

¹⁰¹ Srov. Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2008/2009. Praha: 2009. S. 5.

¹⁰² Srov. Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2008/2009. Praha: 2009. S. 11.

rovnost příležitostí ke vzdělávání, vedení školy, předpoklady pro řádnou činnost školy (personální podmínky, bezpečné prostředí pro vzdělávání), organizaci vzdělávání, průběh vzdělávání, úroveň klíčových kompetencí dosahovaných prostřednictvím vzdělávacího obsahu, partnerství a výsledky vzdělávání žáků na úrovni školy. Následuje *Celkové hodnocení školy a Seznam písemností, o které se inspekční zjištění opírá*. Dílčí hodnocení je uvedeno v závěru každé části, ne vždy obsahuje výrok, avšak odpovídá čtyřstupňovému rámci zveřejněnému ve výroční zprávě.

6.9.2 Souhrn inspekčních zjištění

V inspekčním roce 2009/2010 hodnotila ČŠI podle kritérií hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání a zaměřila se na vybrané oblasti vzdělávacích činností školy, a to naplňování zásady rovného přístupu ve vzdělávání, účinnost podpory rozvoje osobnosti dětí a žáků, rozvoj čtenářské gramotnosti a matematické gramotnosti ve všech stupních vzdělávání. Pokračovala v prvním hodnocení nových školních vzdělávacích programů v předškolním, základním a středním vzdělávání. ČŠI navštívila v průběhu školního roku 2009/2010 celkem 4 843 škol a školských zařízení a uskutečnila 11 907 inspekčních hospitací.¹⁰³

V souladu s kritérii je hodnocena kvalita školy jako celku. V předškolním vzdělávání sledovala ČŠI v oblasti hodnocení efektivity vzdělávací soustavy výkonost a stabilitu sítě škol (počet MŠ, počet dětí, využití kapacity, vývoj struktury vzdělávací nabídky – podíl pětiletých dětí, dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, dětí mladších tří let, dětí s odloženou školní docházkou, cizinců apod.), v oblasti kvality předškolního vzdělávání se ČŠI zaměřila na hodnocení celkové **úspěšnosti dětí** v souladu s cíli předškolního vzdělávání podle školského zákona, rozvoj žáků se SVP, výsledky výchovy ke zdraví, rozvoj základních předčtenářských a matematických schopností a celkovou úspěšnost dětí v předškolním vzdělávání. V oblasti kvality základního vzdělávání se ČŠI zaměřila na hodnocení podpory rozvoje osobnosti žáka, podpory žáků se SVP, podpory

¹⁰³ Srov. Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2009/2010. Praha: 2010. S. 5.

nadaných, výsledky výchovy ke zdraví, hodnocení rozvoje čtenářské a matematické gramotnosti a **celkovou úspěšnost žáků**, tj. celkový prospěch, výchovná opatření, podíl absence. Podobně strukturováno je posuzování kvality středního vzdělávání, v oblasti výsledků je doplněno o hodnocení výsledků žáků v přijímacím řízení, v prvním ročníku střední školy a hodnocení žáků při ukončování vzdělávání závěrečnou a maturitní zkouškou.

6.10 Školní rok 2010/2011

6.10.1 Inspekční zpráva

Ve struktuře inspekční zprávy došlo k významné změně. Kromě úvodního *Předmětu inspekční činnosti a Aktuálního stavu školy* je inspekční zpráva rozdělena na dva větší oddíly, a to **Hodnocení hlavních výsledků vzdělávání ve vztahu k ŠVP a Hodnocení předpokladů školy podle požadavků školského zákona**. Následují *Závěry, celkové hodnocení školy a Přílohy inspekční zprávy obsahující Seznam dokladů, o které se inspekční zjištění opíralo*. Předmět specifikuje v souladu s pověřením zaměření inspekční činnosti, tj. cíle a úkoly konkrétní inspekční akce ve škole. V Aktuálním stavu školy jsou uvedeny hlavní komentované údaje o škole, tj. počty a zaměření ŠVP, počty žáků, zaměstnanců, trendy, meziroční srovnání. **Hlavní výsledky vzdělávání** obsahují spokojenost s nabídkou vzdělávání, výsledky vzdělávání, výsledky podpůrných a preventivní programů školní neúspěšnosti a výsledky prevence a podpory bezpečnosti a zdravého vývoje. Hlavní předpoklady zahrnují kvalitu a způsob řízení školy, personální, materiální a finanční předpoklady, školní systémy hodnocení a kontroly, partnerství. Hodnocení v souladu s čtyřstupňovým kriteriálním rámcem je zpracováno do textu závěrů. Čtyřstupňová inspekční škála, která je nově uvedena ve výroční zprávě¹⁰⁴, vychází z klasifikace rizik: 1 – stav na výmaz z rejstříku (nepřípustná rizika), 2 – odstranitelná rizika v určené lhůtě (závažná rizika), 3 – požadovaný standard (odpovídá normě, formální chyby, rizika odstranitelná v průběhu inspekce, 4 – příklad dobré praxe (regionální, nadregionální, mezinárodní úroveň).

¹⁰⁴ Srov. Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2010/2011. Praha: 2011. S. 10.

Pro celkové hodnocení škol jsou stanoveny klíčové oblasti hodnocení pro *Výsledky škol*, tj. *Nabídka vzdělávání*, *Celkové výsledky vzdělávání a účinnost podpory rozvoje osobnosti dětí, žáků, studentů* a *Dopady inovačních a preventivních programů*; pro *Předpoklady škol* jsou stanoveny oblasti hodnocení *Řízení školy a efektivní strategie vzdělávání*, *Podpora pedagogických pracovníků (personální, materiální a finanční předpoklady)* a *Školní systémy vlastního hodnocení a kontroly*.¹⁰⁵ Pro každou ze šesti uvedených klíčových oblastí inspekčního hodnocení lze stanovit hodnotící stupeň 1 až 4.

6.10.2 Souhrn inspekčních zjištění

ČŠI uskutečnila celkem 10 437 inspekčních akcí a navštívila 4 806 subjektů zařazených v rejstříku škol a školských zařízení.¹⁰⁶ Z tematických a souhrnných informací vydala ČŠI např. hodnocení ŠVP, monitoring maturitní generálky, podporu matematické a čtenářské gramotnosti, informaci o stavu příprav na maturitní zkoušku 2011.

V předškolním vzdělávání byla zjištěna snaha pedagogických pracovníků o zajištění rovného přístupu ke vzdělávání na požadované úrovni. Postupně dochází ke zlepšování kvality ŠVP, zvýšila se informovanost škol o problematice inkluze. V základním vzdělávání byla zřejmá snaha pedagogických pracovníků o zajištění rovného přístupu v průběhu vzdělávání, zvýšil se podíl individuální integrace, postupně se zvyšuje úroveň ŠVP. Ve středním vzdělávání v oblasti hodnocení celkových výsledků škol a účinnosti podpory rozvoje osobnosti žáků vyhovělo standardním požadavkům 94,5 % navštívených SŠ. V meziročním srovnání se v hodnocení projevil pozitivně vliv společné části maturitní zkoušky v oborech s MZ. Pozitivním zjištěním byl fakt, že úspěšně probíhá proces standardizace zkoušky k ukončování studia v těsné vazbě na požadavky trhu práce na regionální úrovni. V oblasti dopadů preventivních a inovačních programů byly zjištěny

¹⁰⁵ Srov. Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2010/2011. Praha: 2011. S. 30.

¹⁰⁶ Srov. Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2010/2011. Praha: 2011. S. 3.

žádoucí aktivity v 95,6 % SŠ. Pozitivně se již projevíly možnosti aktivního zapojení SŠ do globálních projektů ESF na úrovni krajů.¹⁰⁷

6.11 Školní rok 2011/2012

6.11.1 Inspekční zpráva

Ve srovnání s předchozím inspekčním rokem je struktura inspekční zprávy shodná, obsahuje *Předmět inspekční činnosti, Aktuální stav školy, **Hodnocení hlavních výsledků vzdělávání ve vztahu k ŠVP, Hodnocení předpokladů školy podle požadavků školského zákona, Závěry, celkové hodnocení školy** a přímo přiřazený *Seznam dokladů a materiálů, o které se inspekční zjištění opíralo. Hodnocení školy s využitím škály kritériálního rámce je součástí celkového hodnocení školy.**

6.11.2 Souhrn inspekčních zjištění

Inspekční činnost ve školním roce 2011/2012 navazovala na výsledky předchozí inspekční činnosti a vycházela z Konceptních záměrů inspekční činnosti pro období 2009-2013. V tematickém programovém cyklu ČŠI byla ve školním roce 2011/2012 inspekční činnost zaměřena na zjišťování pokroku a hodnocení rozvoje výuky cizích jazyků a informační gramotnosti na všech stupních vzdělávání. Celkem bylo realizováno 11 203 inspekčních akcí. Z toho bylo zajištěno 8 200 inspekčních návštěv v 5 407 školách a vybraných školských zařízeních.¹⁰⁸

V předškolním vzdělávání se hodnocení nabídky zaměřilo na školní vzdělávací programy, motivování dětí, metody a formy vzdělávání, školní klima, rozvoj partnerství, zajištění péče o děti se SVP a podpory pro děti nadané. Mezi

¹⁰⁷ Srov. Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2010/2011. Praha: 2011. S. 90-91.

¹⁰⁸ Srov. Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2011/2012. Praha: 2012. S. 6.

zjištěná pozitiva lze zařadit zlepšení úrovně školních vzdělávacích programů a obsahu integrovaných bloků, vysokou úroveň inkluze v předškolním vzdělávání, jasné zaměření aktivit na podporu rozvoje osobnosti dětí, vysokou úroveň výchovy ke zdraví, podporu zdravého životního stylu, dostatek volného pohybu, rozvinuté partnerství především s rodiči. Negativem jsou např. vysoké počty dětí ve třídách, což omezuje možnost individuálního a diferencovaného přístupu k dětem v průběhu vzdělávání.

V základním vzdělávání ČŠI sleduje naplňování cílů ŠVP podle požadavků uvedených ve vzdělávacích oblastech RVP ve vztahu k rozvoji funkčních gramotností. V rámci programového cyklu se inspekce zaměřila na podporu výuky cizích jazyků, rozvoj informační gramotnosti. Z hlediska pozitivních zjištění je zřejmý trend zvyšování kvality základních učebních dokumentů školy, dochází k postupnému zkvalitňování informačního systému vůči veřejnosti, fungování kvalitně a s vypovídající hodnotou zpracovaných webových stránek školy, které slouží nejen k prezentaci školy, ale i ke vzájemné komunikaci školy a zákonných zástupců, využívání moderních elektronických informačních systémů, např. k vedení školních matrik. K pozitivům ve středním vzdělávání lze zařadit zvyšování počtu sociálních partnerů a rozvíjení partnerských vztahů vzhledem k oborovému zaměření středních škol, což výrazně přispívá k velmi dobré úrovni jejich praktické výuky a odborného teoretického vyučování, profesionální přístup ředitelů škol a pedagogických pracovníků v průběhu ukončování vzdělávání, organizační zajištění maturitních zkoušek, úspěšnou realizaci projektu závěrečné zkoušky či zvyšující se počet škol, které využívají vícezdrojové financování včetně prostředků z fondů EU.

6.12 Analýza získaných faktů a údajů

Česká školní inspekce jednoznačně plní svoji úlohu orgánu pro hodnocení a kontrolu škol a školských zařízení v regionálním školství v České republice. Z realizovaného rozboru struktury inspekční zprávy a hlavních zjištění za období od školního roku 2001/2002 až 2011/2012 vyplývá, že přístup ČŠI k hodnocení škol se vyvíjí, a to směrem k aktivnějšímu vztahu k požadavkům státu v oblasti vzdělávací

politiky. V období několika školních let po vydání Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice v roce 2001 se Česká školní inspekce v hodnocení škol v roli jediného externího hodnotitele pokračovala ve stávajícím přístupu bez zřejmých výrazných inovací. Na uvedenou skutečnost poukazuje i Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2002¹⁰⁹, ve kterém se konstatuje, že i přes zřejmé pozitivní změny, ke kterým došlo v činnosti České školní inspekce, je její hodnocení škol stále zaměřeno na procesní stránku vzdělávání v jednotlivých předmětech nebo ve skupinách předmětů a na podmínky vzdělávání, zejména personální, administrativní a materiálně technické. Uvedenou skutečnost potvrzují obsahy inspekčních zpráv. V plné šíři školní inspektoři hodnotili průběh vzdělávání, a to se zaměřením na přístup učitelů, jejich přípravu na vyučování, použité metody a formy vzdělávání. Méně se v inspekčních zprávách objevuje hodnocení aktivity žáků ve vyučovacích hodinách, jejich znalosti, dovednosti a kompetence důležité pro přechod do dalšího stupně vzdělávání. V plné šíři byly popisovány podmínky, ve kterých vzdělávání probíhalo. Jde o důležité předpoklady, přesto výstupy ve smyslu projevů žáků a jejich úspěšnosti byly spíše opomíjeny. Přístup ČŠI s výrazným zaměřením na popis a hodnocení průběhu vzdělávání, které vyplývalo z vysokého počtu hospitovaných vyučovacích hodin, přetrvával do doby vydání nového školského zákona, ačkoli státní strategie byla pojata nově a od ČŠI se očekával inovativní přístup k hodnocení škol.

Změna v přístupu k tvorbě inspekčních zpráv přišla postupně. Mezníkem byl nový školský zákon s účinností od 1. ledna 2005, který přesně vymezil úkoly ČŠI. To se promítlo i do struktury inspekční zprávy. Trend se změnil, přesto zůstával důraz na širším hodnocení podmínek, jelikož ze školského zákona vyplývá povinnost ČŠI zjišťovat a hodnotit podmínky, průběh a výsledky vzdělávání, bylo zachováno pořadí hodnocených oblastí i využity zkušenosti školních inspektorů s hodnocením podmínek a průběhu výuky. Při hodnocení průběhu postupně docházelo k zobecnění sledovaných jevů, kontrolování a hodnocení jejich četnosti v hospitovaných hodinách, aktivity žáků, podpory jejich kompetencí (kompetencí k učení, k řešení problémů, komunikativních, sociálních a personálních, občanských, pracovních, ve středním vzdělávání klíčových a odborných

¹⁰⁹ Srov. Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky. Praha: MŠMT, 2002. S. 28.

kompetencí). Důraz na sledování výsledků vzdělávání ve vztahu k ŠVP je deklarován a skutečně realizován v obsahu inspekčních zpráv od školního roku 2010/2011.

Česká školní inspekce se ve svém hodnocení průběžně a důsledně zabývala a zabývá kurikulární reformou, od počátku posuzovala soulad školních vzdělávacích programů pro vzdělávání, pro které byly vydány rámcové vzdělávací programy, s těmito RVP a školským zákonem, ale i tam, kde RVP vydány nebyly a školská zařízení si ŠVP vytváří v souladu s příslušným ustanovením školského zákona.

Z hlediska reflexe požadavků vzdělávací politiky a základních dokumentů státu v oblasti školství lze konstatovat, že v průběhu poslední dekády ČŠI v inspekčních zprávách hodnotí oblasti stanovené jako priority státu. Z průběhu uváděných školních let vyplývá, že reflexe je stále pružnější a zjišťování v prioritních oblastech ČŠI upřednostňuje. Důkazem je např. stanovení strategického směru *rovnost příležitostí ke vzdělávání* v Dlouhodobém záměru 2007. V následujícím školním roce 2008/2009 se tato oblast stala středem zájmu ČŠI a zjišťování v oblasti rovného přístupu ke vzdělávání se stala a nadále zůstává jedním z hlavních úkolů institucionálního hodnocení školy. Stejně kladně lze hodnotit přístup ČŠI ke zjišťování a hodnocení výsledků školy. V popředí zájmu ČŠI se průběžně objevuje hodnocení dalších strategických priorit, trvalý zájem je o zjišťování úrovně hodnocení cizích jazyků a informační gramotnosti v návaznosti na průběžný požadavek dlouhodobých záměrů. Uvedený přístup odpovídá transformaci ČŠI a snaze o naplňování nových koncepčních záměrů.

Z hlediska struktury inspekční zprávy lze konstatovat, že školní inspektoři napříč stupni vzdělávání a inspektoráty v České republice dodržují stanovenou strukturu inspekční zprávy, respektují kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání, zjištění jsou srozumitelná, stručná a výstižná. Inspekční zprávu vytváří s cílem podat škole, zřizovateli, školské radě i veřejnosti jednoznačné hodnocení konkrétní školy.

Z hlediska hodnotící stupnice používané pro jednotlivé posuzované oblasti ve školách a školských zařízeních došlo také k vývoji a kvalitativní změně. Od školního roku 2008/2009 není stupnice součástí inspekční zprávy. Hodnocení je slovní, výskyt hodnotících stupňů v textu inspekční zprávy je nepravidelný, přesto je zřejmá úroveň školy v souladu s deklarovanou hodnotící škálou uvedenou ve výročních zprávách ČŠI. Pro celkové hodnocení škol jsou stanoveny klíčové oblasti hodnocení výsledků i předpokladů pro vzdělávání. Lhůta pro odstranění vzniklých nedostatků je stanovena pro školu s výskytem rizika pro její fungování. Nedostatky odstranitelné v průběhu inspekční činnosti jsou považovány za méně závažné a za požadovaný stav.

6.13 Legislativní požadavky a realizace hodnocení výsledků vzdělávání

V novodobém období po sametové revoluci bylo zákonem stanoveno, že ČŠI zjišťuje a hodnotí **prioritně výsledky** vzdělávání a výchovy **a jeho průběh** a **následně personální a materiálně technické podmínky** vzdělávací a výchovné činnosti. Postupem času je z dostupných inspekčních zpráv zřejmé, že se upřednostnil průběh vzdělávání. To vyplývá z inspekčních zpráv starších deseti let, přístupných v elektronické databázi. Potvrzují to sledované inspekční zprávy od školního roku 2001/2002, ve kterých převažovalo důkladné popisování a hodnocení hospitovaných vyučovacích hodin nejružnějších předmětů nebo skupin předmětů. Průběh vzdělávání doplňovaly podmínky, převážně personální a materiální, posuzováno bylo i vedení školy.

Důraz na zjišťování výsledků vzdělávání (monitorování) byl zdůrazněn v Bílé knize ve 2001. Přesto došlo v novele prováděcího předpisu v roce 2003 k požadavku směrem k ČŠI na hodnocení **průběhu a výsledků** vzdělávání, **následně podmínek** vzdělávání. V inspekčních zprávách byl do školního roku 2004/2005 hodnocen převážně průběh vzdělávání. Od školního roku 2005/2006 se mění struktura inspekční zprávy, vytvářela se postupně optimální podoba inspekční zprávy, ČŠI ustupuje od podrobného popisu a hodnocení hospitovaných hodin.

Nový školský zákon v roce 2005 stanovuje ČŠI zjišťování a hodnocení **podmínek, průběhu a výsledků** vzdělávání, a to podle příslušných školních vzdělávacích programů. Vývoj struktury inspekční zprávy doznal dalších změn od školního roku 2010/2011. V inspekční zprávě jsou prioritně hodnoceny **hlavní výsledky vzdělávání ve vztahu k ŠVP** a následně jsou hodnoceny předpoklady školy podle požadavků školského zákona, tj. řízení školy, personální a materiální podmínky a finanční předpoklady školy. Uvedený vývoj koresponduje s požadavky strategických dokumentů, ve kterých je akcent na kvalitu, monitorování a hodnocení výsledků vzdělávání jednou z priorit, a to nejen ve vztahu k úrovni českého školství, ale i ve vztahu k dlouhodobě zjišťovaným výsledkům vzdělávání našich žáků v mezinárodních šetřeních.

7 Závěr

Diplomová práce si kladla za cíl posoudit vývoj obsahů inspekčních zpráv České školní inspekce ve srovnání s požadavky státu, resp. MŠMT v oblasti vzdělávací politiky, a to od vydání Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice (Bílé knihy) v roce 2001. Důvodem byla skutečnost, že v inspekčních zprávách se odráží stav vzdělávací soustavy v České republice. Česká školní inspekce zajišťuje vnější hodnocení škol jako jediný státní správní úřad pomocí jednotné metodiky, hodnotící škály, jednotné struktury inspekční zprávy i jednotných klíčových oblastí hodnocení škol.

Posouzením jednotlivých dílčích koncepčních dokumentů MŠMT poslední dekády a jednotlivých obsahů inspekčních zpráv lze konstatovat, že zejména v období od vydání nového školského zákona s účinností od 1. ledna 2005 jsou tyto koncepční materiály východiskem pro práci ČŠI, napomáhají vytváření Plánů hlavních úkolů inspekční činnosti i každoroční stanovování Kritérií hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání, které jsou předkládány MŠMT.

Diplomovou práci uvozuje historický vývoj dohledu nad školami od doby povinné školní docházky. Dokládá teoretické východisko činnosti původního dohledu nad školami i práci současné České školní inspekce v právních předpisech, ze kterých chod kontrolních a hodnotících orgánů vždycky vycházel. Napomáhá tak k pochopení důležitosti zjišťování, sledování, hodnocení a kontroly všech škol vzdělávací soustavy.

Česká školní inspekce poskytuje školám nezbytnou zpětnou vazbu pro vzdělávání a výchovu. Zveřejněnými kritérii hodnocení, které vychází ze zásad a cílů školského zákona, vytváří školám rámec jejich činnosti. Zpětnou vazbu prostřednictvím Výročních zpráv ČŠI poskytuje veřejnosti, ale zejména Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy. Svými zjištěními napomáhá potřebným a požadovaným změnám ve vzdělávání.

Významným krokem je i zapojení ČŠI do testování žáků 5. a 9. ročníků základních škol. Požadavek monitoringu výsledků vzdělávání při přechodu na vyšší

stupeň byl zakotven v Bílé knize 2001, první celostátní generální zkouška se uskutečnila v roce 2012. ČŠI je také partnerem MŠMT při realizaci státní části maturitní zkoušky a hledání optimálních podmínek v souladu s požadavky MŠMT.

Základem dobrého vzdělávání je kvalita vzdělávacích služeb. Česká školní inspekce usiluje o vytváření takových koncepčních záměrů a systémů hodnocení vzdělávací soustavy, ve kterém školy rozpoznají priority směřující k jejich zlepšování.

Cílem vnější evaluace je zjistit a zhodnotit kvalitu vzdělávání v jednotlivých školách a souhrnně úroveň vzdělávací soustavy. Vnitřní evaluaci uskutečňuje ředitel školy v souladu s požadavkem školského zákona. Ředitel školy si vnitřní evaluací vytváří souhrn informací, které charakterizují aktuální stav, kvalitu a efektivitu jeho manažerských činností. Získává data, která ovlivňují kvalitu řízení. Diplomová práce přináší ředitelům podněty pro hodnocení škol a školských zařízení. Přináší rozbor dokumentů vzdělávací politiky státu a související směry externí evaluace, které by měly být vodítkem pro stanovení cílů, oblastí a kritérií vlastního hodnocení školy.

8 Seznam zkratek

ČŠI	Česká školní inspekce
DVPP	další vzdělávání pedagogických pracovníků
EVVO	environmentální vzdělávání, výchova a osvěta
ICCS	International Civic and Citizenship Education Study
ICILS	The International Computer and Information Literacy Study
ICT	informační a komunikační technologie
MŠ	mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OV	odborné vzdělávání
PIRLS	Progress in International Reading Literacy Study
PISA	Programme for International Student Assessment
PV	předškolní vzdělávání
RVP	Rámcový vzdělávací program
RVP OV	Rámcový vzdělávací program pro odborné vzdělávání
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
SICI	The Standing International Conference of Inspectorates
SŠ	střední škola
SV	střední vzdělávání
ŠVP	školní vzdělávací program
TIMSS	Third International Mathematics and Science Study
VOŠ	vyšší odborná škola
ZŠ	základní škola
ZUŠ	střední umělecká škola
ZV	základní vzdělávání

9 Seznam použité literatury

BIANCHI, L. *Dejiny štátu a práva na území Československa v období kapitalizmu, I., 1848-1918*. 1. vydání. Bratislava: Vydavateľstvá Slovenskej akadémie vied, 1973.

BIANCHI, L. *Dejiny štátu a práva na území Československa v období kapitalizmu, II., 1918-1945*. 1. vydání. Bratislava: Vydavateľstvá Slovenskej akadémie vied, 1973.

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky. Praha: MŠMT, 2002.

HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích - Od počátků státu po současnost*. 2. vydání Praha: Lidové noviny, 2005.

HRONEK, J. *Česká škola národní v historickém vývoji a v dnešní podobě*. 1. vydání. Praha: Cyrillo-Methodějské knihkupectví Gustav Francel, 1932.

KALOUS, J., VESELÝ, A. (eds) *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2006.

KATZOVÁ, P. *Školský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2009.

KOMENSKÝ, J. A. *Didaktika*. Praha: Česká bibliothéka, 1849.

KOTÍKOVÁ, M.; PAŘÍZEK, V.; SACHSOVÁ, H. aj. *Organizace a správa československého školství*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966.

Kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání a školských služeb. Čj. ČŠI-678/07-S11.

Kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání a školských služeb. Čj. ČŠI-1338/08-K.

Kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání a školských služeb. Schváleno na základě 29. porady vedení MŠMT 18. 8. 2009.

Kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání a školských služeb na školní rok 2010/2011. Čj. ČŠIG-1753/10-G21.

Kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání na školní rok 2011/2012. Čj. ČŠIG-1554/11-G2.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (Bílá kniha). Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

Metodické poznámky ke kritériím hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání základního a středního vzdělávání. ČŠI 2009.

Plán hlavních úkolů České školní inspekce na školní rok 2008/2009. Čj. ČŠI-1227/08-K.

Plán hlavních úkolů ČŠI na školní rok 2009/2010. Čj. ČŠI-772/09-1.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ J. *Pedagogický slovník*. 4. vydání. Praha: Portál, 2003.

SHELLE, K. *Vývoj veřejné správy v letech 1848-1990*. 1. vydání. Praha: EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2005.

SHELLE, K. *Praktikum z dějin organizace veřejné správy 1918-1938*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2007.

SOMR, M. *Dějiny školství a pedagogiky*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.

SPĚVÁČEK, J. *Založení Univerzity Karlovy*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1988.

Úplné znění. Školství. Ostrava - Hrabůvka: Sagit, 2013.

VÁŇOVÁ, R. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

VALENTA, J. *Školské zákony a prováděcí předpisy s komentářem*. 5. vydání. Olomouc: ANAG, 2013.

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. (eds.) *Pedagogika pro učitele*. 2. vydání. Praha: Grada, 2011.

VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. *České právní dějiny*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008.

Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2002/2003. Praha: 2003.

Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2003/2004. Praha: 2004.

Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2004/2005. Praha: 2005.

Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2005/2006. Praha: 2006.

Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2006/2007. Praha: 2007.

Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2007/2008. Praha: 2008.

Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2008/2009. Praha: 2009.

Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2009/2010. Praha: 2010.

Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2010/2011. Praha: 2011.

Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2011/2012. Praha: 2012.

Zpráva o školním roce 2001/2002. Česká školní inspekce. Praha: 2002.

ŽIŠKA, V., BUZOVSÝ, O. *Státní správa ve školství*. 1. vydání. Praha: Ústřední ústav pro vzdělávání pedagogických pracovníků, 1985.

Legislativa:

Den 6. Christmonat 1774. Allgemeine Schulordnung für die deutschen Normal-, Haupt- und Trivialschulen in sämtlichen Kaiserlich-Königlichen Erbländern. Patent vom 6ten Dezember 1774, Nro. 1629, viz str. 116-137, Sammlung aller k. k. Verordnungen und Gesetze vom Jahre 1740. bis 1780., die unter der Reierung des Kaisers Josephs des II. theils noch ganz bestehen, theils zum Theile abgeändert

sind, als ein hilfs- und Ergänzungsbuch zu dem handbuche aller unter der Regierung des Kaisers Joseph des II. für die k. k. Erbländer ergangenen Verordnungen und Gesetze in einer chronologischen Ordnung, Siebenter Band, verlegt bei Joh. Georg Mössle k. k. priv. Buchhändler, Wien 1786. (*Sbírka všech císařsko-královských nařízení a zákonů od roku 1740 do roku 1780, které pod vládou císaře Josefa II. z části ještě trvají, z části jsou změněny, jako pomůcka a doplňující kniha k průručce všech pod vládou císaře Josefa II. pro císařsko-královské dědičné země vydaných nařízení a zákonů v chronologickém pořadí. 7. svazek, vydáno u Joh. Georga Mössleho, císařsko-královského soukromého knihkupce, Vídeň 1786.*).

Politische Verfassung der deutschen Schulen in den kaiserl. königl. deutschen Erbstaaten (*Politické zřízení německých škol v c. k. německých dědičných zemích*). Sechste Auflage. Mit seiner kaiserl. königl. apostol. Majestät allergnädigster Druckfrenheit. Wien, im Verlagsgewölbe der k. k. Schulbücher-Verschleiß-Administration bey St. Anna in der Johannis-Gasse. 1828.

Einsetzung eines eigenen Ministeriums für die gegenstände des öffentlichen Unterrichtes (*Ustanovení o zvláštním ministerstvu pro věci veřejného vyučování*), č. 34. Str. 53-54. Sr. k. k. Majestät Rerdinand des Ersten, politische Gesetze und Verordnungen für sämmtliche Provinzen des Oesterreichischen Kaiserstaates, mit Ausnahme von Ungarn und Siebenbürgen. Auf Auerhöchsten Befehl, und unter Aussicht der höchsten hofftellen herausgegeben. Sechs und siebzigster Band, welcher die Verordnungen vom 1. Januar bis 2. December 1848 enthält. Wien. Aus der k. k. Hof- und Staats-Aerarial-Druckerey. 1851.

Císařský patent č. 2/1852 z. ř., daný dne 31. prosince 1851 pro celou říši, jímžto se listina ústaví od 4. března 1849 za neplatnou prohlašuje, zároveň ale výslovně potvrzuje, že všeliký závazek sedlské poddanosti a příslušnosti i odbývání s ním spojená jsou zrušena, a že nižádný takovýto závazek místa míti nemá, jímžto se mimo to v nejdůležitějších a nejpilnějších příčinách zákonodárství orgánického pravidla základní ustanovují a se nařizuje a že do vyhlášení zákonů podlé toho zdělaných zachovávatí se mají zákonové nyní průchod mající.

Císařský patent č. 2/1852 z. ř., pro Rakousy nad Enží a pod Enží, Salcbursko, Štýrsko, Korutansko, Krajinu, Gorici a Gradištku, Istrii, Terst, Tyrolsko a Vorarlberesko, Čechy, Moravu, Slezsko, Halič a Vladimířsko, Bukovinu a Dalmatsko, jímžto se patent, daný 4. března 1849, a vyhlášená jím pro jmenované země korunní práva základní za neplatná prohlašují, církve však a společnosti náboženské, v těchto korunních zemích zákonně uznané, v právě společného veřejného provozování náboženství, v samostatné správě záležitostí svých a v držení i požívání ústavů, nadání a fondů, pro potřeby duchovní, vyučovací a dobročinné ustanovených, zachovávají a chrání.

Zákon, daný dne 25. května 1868, jímžto se vydávají základní pravidla o postavení školy k církvi. (Obsaženo v XIX. části Zák. říš. čísl. 48, str. 97; vyd. a rozesl. dne 26. května 1868.).

Diplom císařský, daný dne 20. října 1860 pro uspořádání vnitřních poměrů státoprávních mocnářství Rakouského. (Obsažen v částce LIV. Zák. říš. čísl. 226, str. 336 vyd. a rozesl. dne 25. října 1860.).

Zákon, daný dne 14. května 1869, jímžto se ustanovují pravidla vyučování ve školách obecných. (Obsažen v částce XXIX. zák. říšsk. č. 62, str. 277; vyd. a rozesl. dne 20. května 1869.) Provedený nařízením č. 132, vydaným od ministra záležitostí duchovních a vyučování dne 12. července 1869, jímžto se vydávají ustanovení pomíjící jak se má zákon o školách obecných ve skutek uvést. (Obsažen v částce LIII. Zák. říš. čísl. 130, str. 452; rozesl. a vyd. dne 21. července r. 1869.).

Zákon, daný dne 26. března 1869, jenž se týče systemizování služebních míst u školních rad zemských a okresních, kteráž se obsazují nákladem státním. (Obsažen v částce XXI. Zák. říš. čísl. 40, str. 163; vyd. a rozesl. dne 8. dubna r. 1869.), nařízení, vydané od ministra záležitostí duchovních a vyučování dne 18. května 1869, jímžto se vydává instrukce provisorním dozorcům školním. (Obsažen v částce LIII. zák. říš. čísl. 128, str. 447; vyd. a rozesl. 21. července 1869.) a nařízení, vydané od ministra záležitostí duchovních a vyučování dne 11. července 1869, jímžto se vydává instrukce c. k. zemským dozorcům školním. (Obsažen v částce LIII. Zák. říš. čísl. 129, str. 449; rozesl. a vyd. dne 21. července r. 1869.).

Zákon č. 292/1920 Sb. z. n., jímž se upravuje správa školství.

Vyhláška ministra vnitra č. 30/1945 Sb. z. n., o platnosti ústavního dekretu prezidenta republiky ze dne 3. srpna 1944, č. 11 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku, která provádí ústavní dekret presidenta republiky č. 22/1945 Sb. II z. n., o vyhlášení právních předpisů, vydaných mimo území republiky Československé, a která určuje, že doba nesvobody je doba ode dne 30. září 1938 až do dne, který bude určen vládním nařízením. Podle vládního nařízení č. 31/1945 Sb. z. n., jímž se stanoví konec doby nesvobody pro obor předpisů o obnovení právního pořádku, doba nesvobody se končí dnem 4. května 1945.

Zákon č. 95/1948 Sb. z. n., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon).

Zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon).

Zákon č. 89/1958 Sb., o výchově dorostu k povolání v učebním poměru (učňovský zákon).

Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci.

Zákon č. 63/1978 Sb., o opatřeních v soustavě základních a středních škol.

Zákon č. 77/1978 Sb., o státní správě ve školství.

Vyhláška ministerstva školství České socialistické republiky č. 60/1979 Sb., o inspekci výchovy a vzdělávání.

Zákon České národní rady č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství.

Zákon č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 357/1997 Sb., o organizaci, výkonu a úkolech školní inspekce.

Zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole), ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 109/2003 Sb., o organizaci, výkonu a úkolech školní inspekce.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění.

Vyhláška č. 17/2005 Sb., o podrobnějších podmínkách organizace České školní inspekce a výkonu inspekční činnosti.

Elektronické dokumenty:

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/1092/politicke-zrizeni-skolske-z-roku-1805.html/>
[cit. 2013-03-12].

http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/dlouhodoby-zamer-vzdelavani.pdf [cit. 2013-03-12].

http://www.msmt.cz/file/7394_1_1/ [cit. 2013-03-12].

<http://www.msmt.cz/ministerstvo/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-cr> [cit. 2013-03-12].

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy> [cit. 2013-03-12].

http://www.mckinsey.com/locations/prague/work/probono/2010_09_02_McKinsey&Company_Klesajici_vysledky_ceskych_zakladnich_a_strednich_skol_fakta_a_reneni.pdf [cit. 2013-03-12].

<http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Plan-hlavnich-ukolu/Plan-hlavnich-ukolu-inspekni-cinnosti-na-skolni-r> [cit. 2013-03-12].

<http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Plan-hlavnich-ukolu/Plan-hlavnich-ukolu-inspekni-cinnosti-na-skolni-r-1> [cit. 2013-03-12].

<http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocni-zpravy/Vyrocni-zprava-CSI-za-skolni-rok-2006-2007> [cit. 2013-03-12].

<http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Inspekni-zpravy> [cit. 2013-03-12].

Česká školní inspekce: Základní informace o ČŠI [online] [cit. 2013-03-10].
Dostupné z: <<http://www.csicr.cz/show.aspx?id=9>>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: 160 let Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/160-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>>

MORKES, František. *K historii českého církevního školství* [online], [cit. 2013-01-20]. Dostupné z: <http://skolstvi.cirkev.cz/_d/historie-ccs.doc>

Univerzita Karlova: historie UK [online], [cit. 2013-01-25]. Dostupné z: <<http://www.cuni.cz/UK-374.html>>

Wikipedie, otevřena encyklopedie: Školství [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0kolstv%C3%AD>>